

Pagina 2

- **ACTUALITATEA PENTRU TINERET**
- „Salonul cărții pentru tineret”
- Educație prin film
- Expoziții : Teodor Răducan

■ **Scriitorul tânăr la maturitate**

— Alex Ștefănescu :
„Scriitorul român, oricât s-ar lăsa în voia imaginației, are în minte ca un tipar etern spațiul patriei”

Pagina 3

Pagina 5

- **Cronica literară de Al. Piru**
— Arce stilistice
- **O privire către cei care vin**
— Nicolae Stoian

- **Poeme de Lilianna Ursu**
- **Teatru de Tudor Popescu**
- **Proză de Aurel Maria Baros**
- **Secvențe lirice — Valentin Petculescu**

Paginile 6-7

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Scînteia
SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC
tineretului

Anul VIII

Nr. 11 (338)

12 pagini — 3 lei

Simbătă

19 martie

1988

Pace, prietenie, colaborare

Practica dialogului la cel mai înalt nivel, promovat cu consecvență de conducătorul partidului și statului nostru, și-a demonstrat din nou valențele superioare, rolul hotărîtor în impulsivarea legăturilor de prietenie și cooperare ale României cu toate statele lumii. Itinerarul african al președintelui Nicolae Ceaușescu, efectuat împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Ghana, Liberia, Guinea și Mauritania și încheiat cu rezultate rodnice, confirmă încă o dată, pe deplin, acest adevăr. O primă concluzie pe care o degajă desfășurarea vizitelor înalților soli ai poporului român în cele patru țări de pe continentul african este aceea că, pe baza importanțelor înțelegeri convenite în cursul convorbirilor oficiale, relațiile noastre bilaterale se vor înscrie și în viitor pe o linie mereu ascendentă, indeosebi în sfera politică, economică, tehnico-științifică și comercială, în domeniile culturii și învățămîntului. Sint rezultate pe care întregul nostru popor, tinăra generație a patriei le-au primit cu profundă și legitimă satisfacție, văzînd în acestea o nouă și strălucită confirmare a politicii dinamice promovate de România, de președintele Nicolae Ceaușescu în direcția aprofundării raporturilor de solidaritate, prietenie și colaborare cu tinerele state din Africa, a sprijinului acordat țărilor în curs de dezvoltare în eforturile susținute pe care le desfășoară pe calea dezvoltării libere și independente. Într-o perioadă în care se intensifică practicile nocive, spoliatoare ale capitalului financiar-bancar occidental, cînd se înmulțesc măsurile protecționiste, care afectează grav interesele statelor în curs de dezvoltare, România a făcut, și pe parcursul recentelor vizite ale președintelui Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu în Africa, dovada unei politici principiale exemplare, ce își inspiră acțiunile și demersurile din nobilele obiective ale egalității în drepturi și avantajului reciproc, ale unei colaborări largi, benefice în egală măsură pentru parteneri și pentru climatul economic și politic mondial. În acest cadru, dialogul la cel mai înalt „SUPLIMENTUL LITERAR-ARTISTIC”

(Continuare în pag. a 11-a)

Teodor Răducan : „Lalele”

Fulgurări

Sentiment de primăvară

lipește-ți urechea de sufletul meu
și vei auzi pădurile inmugurînd
tropotul inebunit al hergheliilor sevei
urcînd și izbînd pereții
vuietul greu de silabe
care se hirjonesc
în interiorul limbii române
sufocate de dragostea de-a ajunge
cuvînt

ascultă, iubito,
primăvara ca o emancipare generală
ca un decret al frunzelor
care se eliberează de sub dictatul iernii
ascultă, iubito,
lipește-ți urechea de sufletul meu
și-l vei simți ușor și slobod
gata să se piardă în neant
odată cu prima adiere a surisului tău

LUCIAN AVRAMESCU

„Cu cît cînt, atîta sînt !”
Expresivă și, totodată, exemplificativă defînire a legăturii celui care cîntă, a creatorului deci, cu timpul în care trăiește (a nu se înțelege „timpul cînd trăiește” care e submultiplul, lipsit de spațialitate, al primului).

Și ce altceva este timpul în care trăim, dacă nu însăși vîrsta încăpătoare a patriei ! A patriei de pămînt și apă, a patriei de aer și cer. Ca a-tare, cu cît cîntăm, nu mai mult, ci, neapărat, mai bine, cu atîta sîntem mai ai patriei acestetia, patrie în care ni se îngăduie, într-o bună zi, libertatea de a muri, de-

venînd, astfel, din „ai patriei”, patrie pur și simplu, adică pămînt, sau apă, sau aer, sau cer, în funcție de locul unde e împămîntenit fiecare.

Patria de litere

Scriitorii, pentru a ne opri, de pildă, numai la ei, aspiră tocmai prin ceea ce scriu la dreptul de a se resorbi, cînd va fi să fie, în substanțialitatea patriei. Dar ce înseamnă, în esență, o pagină scrisă nu cu pricepută sinceritate, ci, dimpotrivă, cu foarte

sincera pricepere ? Nu cumva chiar o patrie de litere ? Intocmai, patrie de litere este și trebuie să fie scrisul fiecăruia dintre noi.

Mai întîi, în patria aceea se cuvine să ne zi-

de toate zilele, ci îi face cinste, întremîndu-l și curățîndu-l de neguri. Numai așa putem avea acces la bucuriile patriei și, se înțelege, la plînsul ei, căci toate patriile lumii au încrustat în calendarul veacurilor și mileniiilor un repetabil soroc al plînsului.

„Cu cît sînt, cu atît cînt !”. Da, fiind mai ai patriei, ești mai al cîntecului. Adică al dureros de dulce suferinșe de a muri zilnic preț de cîteva mii de litere, pentru a trăi la nesfîrșit, preț de o singură patrie.

ȘTEFAN MITROI

Pagina 9

- **Dezbaterea noastră :** Pe ce credeți că se bazează succesul romanului „Cel mai iubit dintre pămînteni” ?

■ **Raportări la universal**

- Desalinizarea apei dulci
- **Ce mai scriu revistele ?**

Pagina 10

Pagina 11

- **Serialul nostru :** Borges despre Borges
- **Pași prin bătătura planetei**
— Stoluri albe la Sydney

Pace, prietenie, colaborare

(Urmare din pag. 1)

nivel a permis identificarea unor noi și generoase spații ale cooperării bilaterale, precum și introducerea unor forme noi și moderne de conlucrare, pe baze stabile și de lungă perspectivă

Desigur, prin bogatele sale semnificații, recentul turneu african al conducătorului partidului și statului nostru depășește finalitățile pur bilaterale, dobândind, prin interesul major pe care l-a polarizat, prin valorile și principiile promovate în cadrul convorbirilor oficiale, prin soluțiile propuse în vederea rezol-

vării juste a marilor probleme ale epocii, valențele unui eveniment de mare însemnătate internațională. O demonstrează largul ecou planetar pe care l-au avut vizitele în cele patru state africane, presa, radioul și televiziunea din numeroase țări rezervind ample comentarii pe marginea noii acțiuni de politică externă românească.

Se cuvine să subliniem, cu nedisimulată mindrie patriotică, faptul că noua solie de pace și prietenie a poporului român a demonstrat încă o dată cu putere stima și aprecierea deosebite, înaltul prestigiu de care se bucură pe toate meri-

diane politice României, opera și activitatea desfășurată de președintele Nicolae Ceaușescu, de tovarăsa Elena Ceaușescu pentru afirmarea demnă a țării noastre în lume, pentru triumful nobililor deziderate ale păcii, dreptății, progresului și colaborării. Salutind cu deplină satisfacție rezultatele vizitelor, poporul și tineretul României socialiste își reafirmă și cu acest prilej atașamentul nedezmințit la politica internă și externă a partidului și statului, politică al cărei strălucit arhitect și neobosit promotor este președintele Nicolae Ceaușescu.

Ce e nou la teatru Interlocutor azi

Ion Besoiu

— Stimate Ion Besoiu, în ce constă personalitatea Teatrului „Bulandra”?

— Într-un profil foarte distinct pe care nu eu trebuie să-l definesc. Îl definește publicul pentru că el știe ce poate vedea aici, ce modalități de interpretare au artiștii — regizori, scenografi, actori — având deplină libertate de a face deosebiri de celelalte grupe de artiști din țară. Un spectacol se menține în parametrii artistici calculați la premieră. O altă problemă este cea a repertoriului pe care-l susținem. Avem o mare aglomerare de „capete de afiș”, din nefericire nu pot apărea toți odată pe scenă. Păreră noastră este aceea: calitatea spectacolului este un „modus vivendi” al unui colectiv teatral. Există și imponderabili.

— Ați testat gustul publicului tinăr? Ce vrea el? Ce-i oferiți dv.?

— De-a lungul existenței noastre am făcut periodic sondaje în rândul publicului pentru a ne da seama de fluenta spectatorului tinăr în sălile noastre, de nivelul de înțelegere al spectacolului în funcție de profesioni. Putem zice că rezultatul ne e favorabil în sensul că tinerii muncitori sau studenții alcătuiesc marea majoritate. Pentru ei organizăm dese întâlniri; avem spectacole cedate integral Universității, Politehnicii etc. urmate de discuții din care se trag concluzii de ambele părți. Nu sînt de părere că există un spectacol specific și altul nespecific pentru tineret. În fiecare se regăsește problematica actuală; și cea contemporană îmbracă diferite aspecte ale patriotismului, păcii, dragostei, morții. Fiind specifice sînt ale tuturor.

— Se spune că o artă care nu încearcă și nu experimentează se sinucide.

— Sînt de părere că avem de-a face cu un public pregătit să primească orice gen de spectacol. Un exemplu: am avut revelația, la o unitate militară din Bărăgan, unde am jucat pentru militarii în termen, să constat că nu sînt aceiași cu care mă întîlneam cîndva și este normal pentru că toți erau absolvenți de liceu. O comedie jucată în turneu, la Petroșani, a stîrnit aceleași aplauze, la aceleași replici, ca în Capitală. Aceasta demonstrează că 40 de ani de muncă ai actorilor din Valea Jiului n-au fost inutili.

— Ce aveți în lucru?

— Pregătim în atelierul nostru de lucru: **A treia țepă** de M. Sorescu, în regia lui Ion Caramitru, cu V. Rebențiu în rolul principal, **Mizantropul** de Moliere în regia lui Valeriu Moiseșcu. De cîțiva ani buni invităm tinerii regizori să-și încerce forțele debutînd în București, pe scena Teatrului „Bulandra”. Dorim ca tînarul regizor Laurian Oniga să insceneză piesa dramaturgului Radu F. Alexandru „Privind în jur cu ochi fără lumină”. Se află în repetiție pentru stagiunea estivală „Cîinele grădinarului” cu o distribuție alcătuită din tineri actori sub îndrumarea regizorală a lui Fl. Pittis. Cătălina Buzoianu se pregătește să pună în scenă un montaj de documente și scrisori ale revoluționarilor de la '48 prin care vom serba 140 de ani de la Revoluția din 1848, și se gîndește la o nouă versiune scenică a piesei „Regele Lear” de Shakespeare, cu Rebențiu în rolul principal.

— Ce ați luat din tradiție?

— Totul. Și lucrez cu ideea lîmpede și directoare că și noi, la timpul nostru, vom forma o tradiție. Sînt fericit că munca mea și a colegilor mei a contribuit la formarea unui gust în masă pentru lucruri de calitate. Cel mai mare pericol al celor ce diriguim munca unui teatru este să nu stricăm ce s-a făcut pînă acum.

Convorbire realizată de
ARETA ȘANDRU

ACTUALITATEA PENTRU TINERET

NOTE • INFORMAȚII • MICROINTERVIURI

AGENDĂ • AVANPREMIERE • RECOMANDĂRI

Dialogul artelor

Avînd deja preocupări bine conturate în ceea ce privește dialogul cu celelalte arte, Teatrul Mic și Teatrul Foarte Mic propun, publicului spectator și nu numai, printre altele, și expoziții de plastică. De pildă, joi, 17 martie, la galeria de artă a Teatrului Foarte mic s-au deschis expozițiile de pictură naivă realizate de **Rodica Nicodim** și **Petru Mihuț** din Hălmașu-Brusturi. Vernisajul a fost argumentat de scriitorul **George Macoveșcu**. De asemenea, joi, 31 martie, orele 18,30, la Sala Polivalentă din București, Teatrul Mic ne invită la un recital extraordinar susținut de **Nicu Alifantis** și invitații săi. Cu acest prilej va fi lansat noul disc (al patrulea L.P.) semnat de Nicu Alifantis. Titlul acestei izbînzi discografice: „Piața Romană nr. 9”.

„Salonul cărții pentru tineret”

Marți, 22 martie 1988, ora 18, la Sala Mică a Palatului Republicii Socialiste România se deschide „Salonul cărții pentru tineret”, manifestare culturală reprezentativă inițiată și organizată de C.C. al U.T.C. în colaborare cu Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Pe parcursul a 5 zile (22—26 martie), „Salonul cărții pentru tineret” va cuprinde expoziții de carte, întîlniri cu scriitorii și editori, dialoguri pe teme de larg interes pentru tinerii pasionați de literatură.

Expoziții

Teodor Răducan: „AM RESPECTAT ȘI RESPECT LINIA TRADIȚIONALĂ”

În aceste zile Teodor Răducan a expus o parte din picturile sale la Galeria Căminul Artei, prilej de a-l adresa cîteva întrebări.

— Sînteți numit pictor al luminii și al mișcării. Din ce motiv?

— M-au fascinat întotdeauna lumina și mișcarea. În picturile mele operez cu elemente obișnuite, elimin mișcarea vizibilă, momentele de narație și îmi aleg un simbol, apoi sugerez mișcarea prin cîteva elemente: pădurea cu copacii aplecați de vînt, riul acoperit cu sloiuri de gheață, fărîmul mării cu dune de nisip, dunga valurilor. Chiar

La T.V.

Din ce în ce mai inspirate, realizate cu talent și omenescă putere de convingere, emisiunile micului ecran dedicate temei celei mai dificile și celei mai generoase în același timp: **patriotismul**. Una dintre cele mai emoționante, prin discurs, imagine, prestanță și firească al cuvîntului cea a **Ancăi Fusariu** de miercuri, 16 martie a.c.

Opera Română

În ziua de 20 martie pe scena Operei Române va avea loc premiera „Femeia îndărătnică” după Shakespeare, pe un libret

Lecturi fundamentale

De primăvară

N-a fost și nu este un scriitor mare. Trăind într-o perioadă cînd marii noștri clasici dădeau opere de referință, Șt. O. Iosif scria cu gîndul cel bun și senin o literatură la îndemîna tuturor, ușor de pus în cîntec, de o impresionantă curățenie. Literatura lui a cucerit, și cucereste încă, mai mult etic decît estetic. G. Călinescu îl numește pe Șt. O. Iosif „un neoromantic de ton minor”. La rîndul său, G. Ibrăileanu nota: „e mai mult decît un poet: e un om”. M. Sadoveanu: „Avea o dulceață și-o muzicalitate în acordurile lui pe care încă o prețuiesc foarte mult”. Este Șt. O. Iosif un scriitor important în devenirea literaturii noastre? Fără îndoială. El a deschis, prin versurile sale, o poartă spre literatură. Importanță rămîne nu numai opera sa, ci și întreaga sa existență poetică. În „Viața Românească” din 10 octombrie 1913, G. Topirceanu scria: „Ce admirabilă biografie de artist oferă el istoriei literare”. Altfel, poet, poet în acord cu timpul său în primul rînd și, bineînțeles, cu valorile literaturii noastre. Publică volumele „Versuri”, „Patriarhale”, „Poezii”, „Din zile mari”, „Credințe”, „Cîntece”, s.a. Este, la urma-urmei, poet de la „Sămănătorul”. Iubea patria, iubea Ardealul: „De-aș fi rămas, ca tine, în Ardeal, / Statornic stîlp al datinei străbune, / Într-o căsuță albă, sub un deal, / Ferită de primejdii și furtune // Să fi rămas în easa de sub deal / De unde-n neguri vezi scîlpind Carpații. / Dar eu m-am dus și te-am lăsat Ardeal, / Ca un fugar mi-am părăsit eu frații”.

semnat de Ion Tugearu. Aceași semnătură apare pe afișul spectacolului și pentru colajul muzical, regie, coregrafie. Conceput în stil neoclasic-modern, baletul propune un punct de vedere propriu asupra operei shakespeareiene. În legătură cu acest lucru, Ion Tugearu mărturisește: „Am renunțat la multe scene adiacente firului principal și am urmărit în povestea de dragoste a lui Petruchio și a Catarinei nu numai ideea „îmblinzirii scorpiei” ci și a modelării îmblinzitorului, datorită lecției pe care acesta i-o dă soției sale și dragostei crescînde dintre ei. De asemenea, mi-am concentrat atenția asupra individualizării puternice a celor două femei prin sublinierea caracterelor diametral opuse. Bianca cea calină, conștientă de puterea frumuseții ei este personajul duplicitar și viclean, în timp ce Catarina este pătimașă și neimblinzită din cauza lipsei

de iubire dar sinceră. Am trecut mult timp în ambianța muzicii engleze, selectînd fragmente din lucrările unor compozitori de la începutul epocii elisabethane ca Robert Johnes, sau diferiți anonimi, pînă la Benjamin Britten și în selecția făcută am ținut cont de atmosfera fiecărui tablou și mai ales de structura fiecărui personaj”. Spectacolul va debuta în rolul Catarinei pe absolventa școlii de coregrafie, promoția 1987 Simona Șomăcescu. În celelalte roluri principale evoluează Tiberiu Almostinino, Soimța Lupu, Gheorghe Anghelcu, Adrian Gheorghiu. (*Liana Cojocaru*).

Proza tinăra

La cea de-a treia sa editie, premiul Fundației „Liviu Rebreanu” înființat de scriitoarea Puia Florica Rebreanu, a fost decernat tinerei prozatoare **Rodica Palade**, pentru romanul „Iarna, vietățile”. La festivitate au participat: **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, **Alexandru Balaci**, **George Bălăiță**, **Traian Iancu**, **Ion Hobana**, **Constantin Toiu** precum și laureații din edițiile anterioare: **Cristian Teodorescu** și **Aurel Maria Baros**.

Educație prin film

La Casa de cultură, a științei și tehnicii pentru tineret din Timișoara se organizează săptămînal, cu sprijinul Arhivei Naționale de film din București, interesante acțiuni cu filmul. Tinerii cinefili din acest important centru cultural au, astfel, prilejul să vizioneze creații cinematografice de reper din cinematografia universală și autohtonă. Organizate pe cicluri: „Mari regizori, mari actori”, „Școlile naționale de film”, „Filmul și problemele tineretului”, proiectele-dezbateri se constituie în veritabile seri de cultură cinematografică. Trimestrial aici se organizează și medalioane cinematografice cu participarea realizatorilor.

ment dat motive italiene, spaniole sau grecești, eu păstrez filonul românesc de artă populară.

— Sînteți un pictor realist?

— Realismul este un apanaaj al artei populare, iar arta realistă și-a găsit întotdeauna un loc respectat. Pe vremuri, cînd mergeam la muzeul de artă și vedeam cit de magistral a reușit Palladi să surprindă realitatea, mă gîndeam copilărește: așa ceva pot să fac și eu. Mi-au trebuit mulți, foarte mulți ani ca să ajung să pot realiza o pictură realistă.

— Ce amintiri aveți despre începuturile dv. artistice?

— Am multe amintiri.

— Povestiți-mi o amintire legată de prima dv. pictură.

— Aveam 16 ani cînd am făcut prima mea lucrare. „Vedere de pe podul Grant”. M-a obseda multă vreme animația plină de poezie a acestui important nod feroviar, mai tîrziu punct de plecare și de in-

toarcere din drumurile mele prin țară și prin lume. Doi ani am privit trenurile care veneau și plecau, vagoanele în mișcare. Abia după ce am așezat imaginea pe pînză m-am liniștit.

— Există un mister al creației?

— Un creator adevărat neagă mereu, el nu poate fi mulțumit să imite o formulă odată găsită. Stilul nu e totul, trebuie să fii convins de ceea ce faci, iar societatea va ști să păstreze ceea ce este valoros.

— Dacă în pictură vă considerați un realist, cum sînteți în viață?

— Caut să nu-mi trădez crezul de a face totul din convingere. Cred în om și în puterea lui de a construi. Ca artiști, trebuie să fim luminoși și să facem ceva pentru cei de lîngă noi.

Interviu realizat de
P. FLORIAN

Alex. Ștefănescu

„Scriitorul român, oricât s-ar lăsa în voia imaginației, are în minte ca un tipar etern spațiul patriei“

— Am auzit că, nu demult, ai împlinit patruzeci de ani...

— Este unul dintre putinele zvonuri adevărate în legătură cu mine...

— Cum vă simțiți la această vîrstă?

— Exact ca înainte.

— Totuși, nu mai sînteți tînăr...

— Nu mai sînt de multă vreme. Cei care mă mai consideră astfel o fac nu din politețe, ci din politichie, pentru a-mi amîna acceptarea în cercul lor (al lor?) de autori consacrați.

— Nu exagerați? Credeți că există astfel de rivalități în viața literară?

— Din fericire, există. Literatura este o mare competiție, desfășurată cu frecvență. (De aceea îi si atrage pe tineri. Nu vedeți cît de mulți vor să devină scriitori?) Singurul lucru regretabil este că în această competiție se folosesc și mijloace neloiale. Dar, după părerea mea, este de preferat acest rău — să se folosească și mijloace neloiale — decît să nu existe deloc competiție.

— În ultima sa carte, Fereastra criticului, Valeriu Cristea vă ironizează — și încă într-un mod tăios — pentru faptul că înțelegeți literatura ca o „mare competiție“...

— Valeriu Cristea, unul dintre cei mai talentați critici literari de azi, mă ironizează, într-adevăr, dar nu așa, din senin, ci în replică la o apreciere a mea, lipsită de menajamente, în legătură cu evoluția sa. Este vorba de un articol — publicat inițial în revista Tomis și preluat în volumul recent apărut Prim-plan — în care arată că Valeriu Cristea a pierdut competiția în ceea ce privește critica de actualitate și că, drept urmare, s-a refugiat în comentarea unor autori din trecut, înlocuindu-i în care a obținut, de altfel, rezultate remarcabile. Reacția plină de indignare a lui Valeriu Cristea la această apreciere, convingerea lui, dobîndită instantaneu, că este prozaic să înțelegi literatura ca o competiție îmi amintesc de un fost coleg de școală care, cînd câștiga la sah, făcea mare caz de superioritatea lui, iar cînd pierdea, declara că el nu joacă, doamne fereste, ca să câștige, ci doar așa, de frumusețea jocului.

— Să știți, însă, că și alți scriitori, chiar și dintre cei cu succese, ar considera o impietate compararea creației literare cu un concurs sportiv.

— De ce să nu o comparăm? Totul este să nu o confundăm! Fenomenul literar are, desigur, o mare complexitate, dar lupta pentru înțelegere se dă și în cuprinsul lui și ar fi o dovadă de ipocrizie să nu o recunoaștem. Dacă ne gîndim bine, viața însăși, în esența ei, este o competiție. Uitați-vă la copacii dintr-o pădure — sau, mai bine, dintr-un parc, pentru că vă este mai la îndemînă — și o să vedeți cum se întrec între ei pentru a crește cît mai înalți și a se bucura de cît mai mult soare.

— În ce constă întrecerea în domeniul creației literare?

— În acest domeniu se desfășoară o adevărată cursă pentru captarea atenției publicului. În fiecare zi, în calitatea noastră de cititori, arbitram o competiție între autori prin simbolul fapt că alegem din rafturile bibliotecii o carte și nu alta.

Ar fi multe de spus despre diversitatea inepuizabilă a mijloacelor de persuasiune de care se folosesc scriitorii pentru a cuceri publicul. Dar nu putem intra acum în complicate probleme de estetică. Singurul lucru pe care țin să-l menționez este următorul: visez o lume literară în care scriitorul să-și trimită cartea singur în competiție și să nu o însotească mereu pentru a interveni în favoarea ei.

— Vorbiți ca un om pătîit...

— Sint.

— Un critic are de suportat presiuni din partea celor despre care scrie?

— Simulați naivitatea cînd îmi puneți această întrebare. Știți bine — doar și dv. scrieți critică literară — că are de suportat presiuni.

— Cea mai recentă carte a dv., Prim-plan, cuprinde treizeci și cinci de profiluri de scriitori români contemporani și este scrisă cu o franchețe dusă pînă la lipsa de diplomație. Care sînt primele ecouri?

— Bineînțeles că toată lumea s-a supărat. Există și o excepție, Adrian Păunescu, care într-un articol din Contemporanul a dat dovadă de fair-play și de generozitate ca întotdeauna, menționînd

că nu este de acord cu toate afirmațiile mele și salutînd totuși, cu căldură, apariția cărții.

— Este chiar singura excepție?

— Ar mai fi unii scriitori ca Tudor Arghezi sau George Bacovia, care de asemenea nu s-au indignat...

— Cronica lui Nicolae Manolescu din România literară cuprinde aprecieri elogioase în legătură cu dv. („critic foarte talentat“, „talent de portretist“, „inteligentă și umor“ etc). Cred că ar trebui să-l treceti și pe Nicolae Manolescu pe lista de excepții.

— Eu nu-mi pun problema dacă sînt elogiati sau nu. Am în vedere în cadrul acestei discuții doar faptul că fiecare autor contestă cu indignare modul în care l-am prezentat în carte, ca și cum interesele lui ar fi lucrul cel mai important. Nicolae Manolescu, în cronica la care vă referiți, vorbește mai puțin despre Prim-plan și mai mult despre el însuși, povestînd cum se făcea critică în tinerețea lui, rectificînd portretul pe care i l-am compus etc.

— Cum vă explicați iritarea celor despre care scrieți?

— În primul rînd, printr-un binecunoscut mecanism psihologic. Fiecare om are despre el însuși o imagine frumoasă, crezînd că este așa cum aspiră să fie. Puteți să-i studiați pe cei care intră într-un atelier fotografic pentru a-și ridica fotografiile făcute cu cîteva zile înainte. Se uită profund contrariați la propriul lor chip, își exprimă nemulțumirea și adeseori îl acuză pe fotograf că nu și-a făcut datoria. Trebuie să ai o mare putere de detașare, o serioasă educație intelectuală ca să rămîi surizător luînd cunoștință de modul cum ești văzut din afară.

Și mai există un motiv pentru care mulți dintre contemporanii mei nu suportă adevărul despre ei însuși. S-a creat obișnuinta ca articolele de critică să nu fie articole de critică, ci interpretări pline de evlavie ale scrierilor examinate. Luați orice revistă, la întîmplare, și o să constatați că toată lumea laudă pe toată lumea. Pînă și mereu înneguratul Mihai Ungheanu s-a lăsat cuprins de exaltare în ultima vreme, făcînd apologia poeziei Gabrielei Negreanu. În această atmosferă, este normal ca declarații firești de genul acest roman este plictisitor sau această poezie este de neînțeles să pară stupefiante. Cei din jurul tău admit în sine lor că ai dreptate, dar dezaprobă faptul că ai spus-o cu glas tare.

— De unde știți că admit în sine lor?

— În sine lor și în discuțiile între patru ochi. Mi se întîmplă în mod frecvent să fiu felicitat confidențial pentru afirmațiile „curajoase“ (eu nici nu le consider curajoase, dar acesta este termenul folosit) din cine știe ce articol, pentru ca apoi să constat că exact cei care m-au felicitat, scriînd ei însuși despre același autor, îl laudă de la început pînă la sfîrșit, de parcă s-ar fi metamorfozat peste noapte. Așa s-au petrecut lucrurile, de pildă, cînd am publicat în Flacăra un articol despre ultima carte a lui Fănuș Neagu, arătînd că acest scriitor, de altfel foarte inzeștră, și-a constituit în timp un stil imposibil, de o extravaganță căutată, care face romanele sale tot mai greu de citit. După apariția acestui articol am primit multe telefoane de felicitare și am fost oprit și pe stradă de către diverși cunoscuți, care mi-au strîns mîna ca pentru un act de eroism, însă ulterior am constatat că nici unul dintre ei nu și-a făcut cunoscute opiniile și în presă.

— Ați lucrat, de-a lungul anilor, la mai multe publicații: Tomis, Știința tineretului, Suplimentul literar-artistic al Științei tineretului, România liberă și, în prezent, la Magazinul. Munca de ziarist este compatibilă cu activitatea de critic literar?

— Dacă este să discutăm fără ipocrizie, în mod ideal un critic literar ar trebui să stea în bibliotecă și nu să viziteze fabrici, mine, laboratoare, crescători de animale, sere, livezi. Toate acestea l-ar putea interesa, eventual, pe un prozator. Totuși, în ceea ce mă privește, fiind prin firea mea și prin educație inclinat să valorific ceea ce am și nu să jindulesc steril după ceea ce n-am, m-am străduit și cred că în mare măsură am reușit să-mi fac bine munca de ziarist și, în plus, să o folosesc în lărgirea orizontului meu de critic literar, înțelegînd poate mai realist decît alții ce loc (mic, dar nu neglijabil) ocupă literatura în tabloul general al existenței. Trebuie să mărtu-

risesc însă că a trebuit să fac eforturi foarte mari ca să nu rămîn în urmă cu lecturile, că am citit în săli de așteptare, în tronuri de noapte, în hoteluri pustii și lugubre, în avioane, pe bănci în parc...

— Dintre toate publicațiile la care ați lucrat, care a însemnat cel mai mult pentru dv.?

— La toate am muncit cu plăcere și mi-am făcut prieteni. Dar cel mai mult a însemnat pentru mine revista Tomis din Constanța. Eram tînăr, aveam numai 23 de ani cînd mi-am început munca acolo, și mă simțeam fericit că mi se pretinde — drept obligație de serviciu! — să citesc, să scriu, să fiu inteligent, să am fantezie, să-mi afirm independența de opinie. Această atmosferă de neuitat se datora unor oameni minunați: Constantin Novac, distins și misterios, neatinat de trecerea timpului, ca Dorian Gray, Nicolae Motoc, insufletit mereu de mari proiecte, sarcastic cu cei din jur și, totuși, de o generozitate princiară, Cornel Regman, criticul temut, dar atît de cordial în viața de zi cu zi, Alexandru Protopopescu, om de o inteligență scripitoare, Mirela Roznoveanu, frumoasă și studioasă — combinație atît de rar întîlnită...

— Cînd ați renunțat să mai susțineți rubrica Cenaclul prin corespondență în paginile Suplimentului literar-artistic al Științei tineretului, ați explicat într-o notă că vă retrageți deoarece lucrați la o carte care vă ia mult timp. Despre ce carte este vorba?

— Da, lucrez la un Dicționar al romanului românesc, pentru care am deschis acasă un adevărat șantier. Mă interesează în mod special subiectele romanelor românești, pe care le studiez și sub raport statistic. Vreau să aflu, de exemplu, cite romane au happy-end și cite nu, cite personaje sînt de la țară și cite de la oraș, în cite cazuri conflictele sînt de natură socială, morală, sentimentală etc., cît timp durează în medie acțiunea și așa mai departe. Vreau să-mi fac o idee despre specificul imaginației epice a scriitorilor români și, în felul acesta, să înțeleg mai bine spiritul românesc.

— Ce anume v-a impresionat pînă acum în mod deosebit în investigația dv.?

— O rubrică a statisticii pe care o alcătuiesc se referă la spațiul în care evoluează personajele. În medie, personajele din romanele românești, oricît de complicată și agitată le-ar fi existența, oricît de dramatice călătoriile ar întreprinde, asemenea lui Grigore Iuga sau Vitoria Lipan, nu depășesc un orizont geografic cu o rază de trei-patru sute de kilometri. Este un perimetru aproximativ egal cu suprafața țării noastre. Interesant este faptul că și atunci cînd acțiunea se petrece în alte țări, raza pe care se mișcă personajele rămîne aceeași, ceea ce dovedește că scriitorul român, oricît s-ar lăsa în voia imaginației, are în minte ca un tipar etern spațiul patriei sale. Este normal să fie așa la un popor care a trăit în același loc de pe Pămînt mii de ani. Dar este impresionant să descoperi cum se răsfrînge această realitate în literatură. O emoție similară ai avea dacă ai descoperi că un om cinstit, pe care îl iubesti și îl admiri, este cinstit și în vis.

— Investigația dv. pretinde un volum uriaș de muncă. Vă ajută cineva?

— Da, tatăl meu, care este un mare iubitor de literatură. A alcătuit pînă în prezent și mi-a pus la dispoziție mai multe mii de fișe cu informații prețioase.

— Ce mai aveți în proiect?

— Vreau să pun la punct volumul doi din Prim-plan, care este aproape gata.

— Deci, nu vă lăsați...

— Nu. Chiar cu riscul de a-mi pierde ultimii prieteni...

— Citînd atît de multe cărți din obligație profesională, vă mai rămîne timp să citiți și din... plăcere?

— Nu prea îmi rămîne. Dar mă străduiesc să găsesc o plăcere în lecturile obligatorii. Citesc foarte multă literatură română contemporană și nu mă simt frustrat deoarece în cadrul acestei literaturi ți se oferă destule satisfacții.

— În care gen anume sînt, după opinia dv., cele mai mari realizări?

— În mod indiscutabil, în poezie. Aici avem noi valori de nivel mondial. Din nefericire, după cum se știe, genul acesta depinde mai mult ca oricare altul de specificul limbii. Deci cu greu va avea acces la frumusețea poeziei noastre publicul din alte țări. Și mai este un incon-

venient. În general, în lume, se manifestă în momentul de față o diminuare a interesului față de creația lirică. De ce? Nu din cauza dispariției sentimentalismului, cum se crede. Omul modern este un sentimentalist, chiar dacă ironizează sentimentalismul. Diminuarea interesului față de poezie se datorează mai curînd unei insuficiente educații umaniste. În orice caz, indiferent de motive, cert este că poezia noastră n-are parte de o recunoaștere universală pe măsură. Nichita Stănescu nu a primit Premiul Nobel, așa cum merita. Culmea este că în proză — adică într-un gen cu mai mari șanse de circulație universală — nu excelăm în momentul de față. Prozatorii noștri nu se descurcă în probleme de stil. Sînt cîteva excepții — Marin Preda, Augustin Buzura — dar, în general, nu se poate vorbi de o limbă artistic formată, profesionalizată. Unii prozatori scriu dezlinat, neglijent — Dumitru Radu Popescu, Ion Lăncrănjan — alții, ca Eugen Barbu sau Fănuș Neagu, trec în extrema cealaltă și cultivă excesiv stilul, transformîndu-l într-un scop în sine. Poate că tînăra generație — mai cultivată și mai puțin complexată — va aduce o înnoire în acest sens.

— Dar critica literară?

— Critica noastră literară este la un înalt nivel intelectual, dar nu și la un înalt nivel moral. Există și critici incorruptibili — G. Dimisianu și Gheorghe Grigurescu sînt primele exemple care îmi vin în minte — însă, în general, se fac mult prea multe concesii. În orice caz, în ceea ce privește modernitatea tehnicilor de interpretare a unui text literar n-am rămas cu nimic în urmă față de ceea ce este mai valoros în critica europeană. Merite importante în această direcție are Romul Munteanu, care, ca autor, traducător și editor, ne-a ținut mereu la curent cu tot ce se întîmplă în critica și istoria literară din străinătate. Un rol benefic asemănător joacă revista Socolul XX.

— O să scrieți toată viața doar critică literară?

— Nu toată viața, ci numai încă patruzeci-cincizeci de ani.

— De ce preferați acest gen? Fîndcă vă dă dreptul să spuneti da sau nu?

— Acest drept nu ți-l dă genul, ci ți-l iese singur (dacă ți-l iese). Pe mine însă nu mă preocupă în mod deosebit — desi pe alții îi preocupă obsesiv — autoritatea actualui critic. Ca să nu mai vorbesc despre faptul că autoritatea se poate cîștiga destul de ușor, exprîmîndu-te într-un limbaj savant, distant. Sint, dimpotrivă, adeptul unui stil direct și familiar. Dacă scriu cu atîta consecvență critică literară este, deci, nu pentru a-mi crea iluzia că-i domin pe cei din jur, ci pentru că astfel mă pot bucura, mai mult decît în oricare altă ipostază, de frumusețea literaturii. Nu mă pot abține și avansez aici o cugetare de genul celei ironizate de G. Topirceanu în versul „Amorul e un lucru foarte mare“; pentru mine, la fel, literatura e un lucru foarte mare. Îmi place atît de mult incît nu regret că îi dedic unica mea viață. Dacă as scrie poezie sau proză, as fi prizonierul unui singur stil. Un critic literar se poate dedica cu toate stilurile existente, deoarece ori de cite ori citește și analizează o operă literară retrăiește actul creației.

— Ce faceți în timpul liber?

— Întrebarea dv. îmi trezește nostalgia unei vieți normale, cu serviciu și timp liber. Nu am timp liber. După cum știți, lucrez la revista Magazin și munca la o publicație atît de interesantă și căutată de public nu este deloc ușoară. Am un birou și pe el teancuri de manuscrise. Citesc și scriu. Sună mereu telefonul, se deschide mereu ușa și, pe neobservate, se face seara, astfel incît trebuie să aprind lampa de birou. Într-un tirziu plec acasă. Culmea este că încăperea în care lucrez acasă seamănă perfect cu cea de la Casa Științei. Am și acasă un birou încărcat cu cărți și dosare, un telefon care sună mereu, o ușă la care bate adeseori cite un vizitator, o veioză. Citesc și scriu. Practic, în fiecare zi, nu fac decît să mă mut de la biroul de acasă la cel de la redacție și invers. Viața mi se scurge fără evenimente exterioare. Singurele momente în care mi se poate întîmpla ceva neprevăzut sînt acelea în care străbăț drumul dintre cele două adrese.

GABRIEL RUSU

CARTEA DE PROZĂ

Portretul artistului în tinerețe

Proza de tinerețe a lui Mircea Eliade și-a avut dintotdeauna aura aparte de interes, separată — ca să spunem așa — de aceea scriere în anii maturității și de-a lungul întregii vieți, când fama de savant, ajunsă internațională, arunca o lumină aparte asupra întregii personalități. Romanele binecunoscute — sau cel puțin titlurile lor, pentru mai tinerele generații — continuă să suscite același interes care l-a făcut celebru pe tânărul — pe atunci — autor. Printre ele se numără și cele cu temă autobiografică, vizând anii de formare și „ucenicie” ai viitorului (în curind) savant: **Romanul adolescentului miop** și **Gaudeamus** acoperă perioada liceană și, respectiv, studențească, după cum Șantier va trata perioada indică a orientalistului ce se constituie.

Romanul adolescentului miop — reeditat recent de către Muzeul literaturii române, ca supliment al revistei „Manuscriptum” — pare să fie, în realitate, „romanul unui roman”, ori mai degrabă „al proiectării unui roman”, luând mai curind forma **jurnalului** — fără jaloane cronologice obligatorii însă — în care este dezbătută existența autorului însuși, adolescent, și din care acesta intenționează să creze romanul în chestiune. El rămâne, însă, nescris — cel puțin în forma care fusese proiectată, vag și confuz — jurnalul în sine ajungând să primească titlul care, el, se păstrează... Încă din primele pagini, tânărul scriitor nu omite să noteze, referindu-se la niște întâmplări oarecare, imortalizate în caietul său: „Îmi plac și le recitesc de cite ori am vreme, pentru că sint vii și prețioase pentru mine. Firește, în roman, toate le voi schimba, le voi exagera. Altminteri, nu le va citi nimeni”, și încă: „Mă voi gândi, dacă trebuie, atunci, să adaug foi noi, în care să precizez: «Acest pasaj e neadevărat; altfel s-au petrecut faptele». Obsesia a autenticității, se vede, urmînd a fi abandonată în viitorul roman, din motive „pragmatice”, însă, cum romanul va rămîne pentru totdeauna nescris, ea se dovedește persistentă pînă la urmă... Scopul scrierii sale este, de altfel, de o naivitate de tot hazul: „Și apoi, romanul trebuie publicat, înainte de toate, pentru promovarea mea în clasa a șaptea”. Ceea ce urmează, însă, reprezintă schița unei poezii personale dintre cele mai incitante: „Trebuie să fie o oglindă a sufletului meu, fără a fi un roman psihologic; pentru că nu-l vreau falsificat de analize. Nu am să-l scriu nici sub formă de Jurnal. Atunci aș uita mereu că scriu pentru cititorii străini, m-aș ocupa prea mult de amănunte intime — și n-aș avea succes. N-aș avea singurul lucru pe care-l caut”.

Autenticitatea, așadar, își are locul asigurat, oferindu-ne prilejul de a accede la viața secretă a tânărului Mircea Eliade — secretă în egală măsură față de colegii și prietenii de atunci. Aflăm, pe parcursul lecturii confesiunilor ce alternează cu scene din viața de liceu, că marele savant de mai târziu este bintuit de o neliniște acută și constantă în privința propriei identități; afirmă că „nu puteam fi mulțumit, pentru că nu pricepeam nimic, dar nimic, din toate cele ce se întimplau în suflet”, își reprimă sensibilitatea, inerentă vârstei dar, probabil, și propriei structuri complexe: „Sunt sentimental ca orice alt adolescent. Pentru că altminteri n-aș fi acum întristat, N-am nici un motiv să fiu întristat” pentru a conchide: „...sunt imbecil”; „Sunt sentimental, Sunt ridicol” și, în vederea eliminării acestor inclinații considerate cu furie „nedemne”, se autoflagelizează, biciuindu-se nopțile: „Păstram frînghia după un raft cu cărți, în fiecare noapte. Înainte de a stinge lampa, începeam sfertul acela de ceas de dulci și dureroase desfătări (...). Durerea și desfătarea se contopeau într-o frenezie necunoscută, pe care o sorbeam ca pe o desfătare fără preț”, procedeul însă nefiind determinat de tendințe masochiste ci avînd un scop precis: educarea voinței, care i se pare deficitară („Știam de mult că sunt cu desăvîrșire lipsit de voință. Numai inocenții mei colegi mă pot socoti un băiat voluntar, pentru că citesc pînă noaptea tirziu cărți de știință”): „Dar

izbinda duhului mă desfăta. Voința care îmi călea în picioare trupul putred mă entuziasma de un sfînt și bărbătesc entuziasm. Îmi șuieram izbinda printre dinți, odată cu geamătul cărnii”, educarea aceasta găsindu-și un rol esențial în concepțiile adolescentului anxios și strîns racordată fiind cu atingerea unui ideal viril ce i se pare crucial: „Aici, în mansardă, mă lupt numai cu mine. Am ajuns un campion încercat, un călău al sentimentalismului, un temnicer cu inima rece”; „Eu — singurul stăpîn al sufletului și al trupului meu, singurul mascul în turma de adolescenți slăbănogi, singura voință ce nu pregetă să-și sfarme dinții stringînd un drug de fier și să se biciuiască răcind, pînă ce carnea se înfierbîntă și ajunge dureroasă ca o rană”. (s.n.). Fortificarea aceasta psihosomatică nu este decît un rezultat al dorinței de a elimina complexele de inferioritate și de a accede la o nouă condiție, aceea a **celebrității**; suferînd — cel puțin în inchipuirea sa — de urîtenie: „Prietenii mă cred timid printre fete. Eu sufăr din pricina miopiei și a urîteniei mele”, el își dorește acerb o glorie spirituală care să-l înalțe deasupra deficiențelor fizice: „Iar eu vreau să înving totdeauna (...). Nădăduiesc într-un timp cînd munca mă va înălța destul ca să atrag privirile...”.

Ce devine romanul propriu-zis, romanul proiectat a fi scris și pentru care autorul notează toate acestea? În final — sau chiar înaintea lui — autorul ajunge la concluzia că scrierea acestuia este cu neputință de realizat: „Dar nu-mi voi putea analiza personajele, pentru că nu le cunosc. Nu le pot înțelege în adîncul sufletelor. Mă privesc. Privesc în mine. Atîtea trăsături contradictorii... Iată de ce nu voi putea scrie niciodată **Romanul adolescentului miop** — singura mea nădejde”; „De aceea, **Romanul adolescentului miop** nu va fi niciodată scris. Cum aș putea nota mobilitatea ciudată a sufletului? Iar dacă aș izbuti, oare caietele mele ar putea alcătui un «roman»? (...) Eu am vrut să scriu o carte care să fie în primul rînd o justificare a întregii vieți lăuntrice pe care am viețuit-o în marginea scolii, în adolescență, și crezînd că ies din adolescență. Nu voi izbuti”. Finalul însă rezervă o surpriză: autorul, devenit student, se răzgîndește și își regăsește elanul: „Eu am să scriu **Romanul adolescentului miop**. Dar am să-l scriu ca pe un Jurnal al autorului. Cartea mea nu va fi un roman ci comentarii, note, schițe pentru roman. E singurul mijloc de a surprinde realitatea, firesc și dramatic”. afirmă el în încheiere, adăugînd: „Vreau să închei Jurnalul în această zi de toamnă. Îl închei pentru că mă arde dorul de a începe chiar acum romanul. Am schitat cele dintîi capitole”. Rămîn — în această „nouă” formă — acele schițe ale unei **poezii a autenticității** pe care am menționat-o și care străbate neîncetat paginile cărții constituite (pînă la urmă, ca să spunem așa!) într-un roman: „Și, totuși, eu voiam romanul meu o carte de viață efectivă, o confesiune personală, o răfuială (...). Înțeleg, însă, renunțarea mea de-a mai scrie cînd m-am convins de ridicolul eroului. Mi-a fost teamă că cititorii nu vor accepta necesitatea ridicolului adolescenței, alături de necesitatea eroismului, a nostalgiei, a mediocrității”. Cine spune autenticitate spune, adesea, demistificare: ea se găsește din abundență în prezentul roman, referitoare exact la tema **adolescenței**, erijîndu-se uneori într-o polemică cu Ionel Teodorescu și a viziunilor sale despre această etapă a vieții (deși, atunci cînd citește **Ulița copilăriei**, plînge spontan!): „Eu n-am iubit; nici unul dintre prietenii mei n-a iubit așa cum se află în romane. Nu știu dacă ar putea interesa un fapt sufletesc pe care autorul însuși nu-l cunoaște. Și, apoi, eu nu cred că dragostea e ceea ce se poate surprinde mai interesant în adolescență. Nu cunosc decît **adolescența noastră** (s.n.). Dar, oare, nu trebuie să scriu numai despre ea? Eu am cunoscut **crize mai interesante** (s.n.). Și o parte din prietenii mei le-au cunoscut”, aceeași demistificare operînd, de altfel, și în privința mitului „iubirii adolescentine”.

Reeditarea acestui roman, însoțit de substanțiala postfață a lui Mircea Handoca, marchează un fericit eveniment cultural, căruia îi dorim o continuare pe măsură.

NICOLAE BALTA

CARTEA DE POEZIE

Către o sumă poetică

Titlul ultimului volum apărut al poetului Viorel Varga — „Aproape destin” — conferă poeziilor din cuprinsul său congruența autorefecției sumative, care se impune conștiinței artistice ca act de bilanș liric, examen și evaluare, înscrise firesc în dialectica individuală a acumulărilor ei.

Un presant sentiment al timpului, în legătură cu durata existenței și creației, incită constant retrospectiva. Somnele trecerii, fie de ordinul transparenței denotative — „orologii”, „clopote”, „ornice” — fie din registrul conotației, nu mai puțin permeabilă — „toamnă”, „zăpezi indoliate”, „altfel de păsări”, „aripi frînte”, „răsărit”, „amurg”, „sud”, „apus”, „riu”, „barcă” — alcătuiesc un memento pe fondul căruia raportarea ființei la sine capătă vibrație emoțională, deși de amplitudine moderată. Recunoscînd natura versatilă a timpului, poetul e mai degrabă inclinat spre depășirea stărilor depressive prin resuscitarea sensibilității creatoare ca unică măsură valabilă în ordinea spiritului. „Și sporii bătrîneții se string, par diademe / Mugurii explodează, trecerea se amină / Unde te-ai dus negustoreasă de vreme? / Pînă noaptea nu cade mai întinde o mină.” (*Negustoreasa de vreme*). O singură vîrstă sufletească („*Anotimp deschis*”) imprimă plenitudine și acuitate trăirii. „De-a pururi înscat sint de lumină / Bat orologii, iată-mă exist.” Faptul că accentele tragice lipsesc este motivat explicit prin asumarea actului creator ca mod de a fi, ca sens și rațiune suficientă ale existenței. Deși „trist și desfrunzit” — indici ai senectuții — eul liric conservă nealterată seva aspirației spre „înalt”, potențialul visării și proiectării, și mai ales descoperă altitudinea morală a implicării artistice în sinceritatea mărturisirii și vocația începutului perpetuu: „E nedrept de frumos să tot fii / La cursele răbdării doar tu ciștigător / Într-un apus de secol cuprins de insomnii / Cînd iei același start de-alergător”. Identificată cu destinul, creația înseamnă devoțiune totală și aceeaș necondiționată în slujba fiorului poetic, sfîdînd vremelnicia chiar dacă adevărații „Oglînzile s-au întors cu spatele la lumină” sau „sămînța” rămîne „stearpă-n lut” și „nuntă fără miri” — mod de a la discipia simbolic virtualitatea ideatică de performanță expresivă. De altfel, oricît de perseverent și increzător se arată a fi poetul în vigoarea idealului, poezia stărilor dubitativ — cu privire la perenitatea rodului, imaginea duplicității conștiinței (înger demon), nu sint absente din configurația atitudinilor lirice. Dacă finitudinea biologică nu inspiră teamă, eventuala zădărnici a eforturilor poetice de a transcende neantul provoacă treziri reci, divulgă exaltări sterile — „Jocul e mult mai sever — / Nu te ascunde ca un soldat / În plutonul de vise” (*Ca o legănare a luminii*) — insinuuază chiar, mai grav, sentimentul de a fi ratat revelația esențială rătăcind pe căi iluzorii. Mai adînci în această zonă, neliniștile proiectează moartea spirituală în expresia limită a poemului devorator: „N-am crezut că se poate muri / Intoxicat de imagini / La fel cum se moare / După prinzul cu bureți otrăvitori; / (...) Și acest umil poem / Devenind carnivor / Se va hrăni zilnic cu imaginea / Ta”. (*Neînțelese*).

Regăsirea armonicii interioare este efectul identificării eului cu fondul spiritual de apartenență, fapt pentru care, în structura volumului, avatarurile intime sint situate între acoladele programatice ale liricii de angajament.

Onest în ansamblu, creditat de o sinceritate netrucată a stărilor emoționale, lirismul din acest volum e minat în general de captivitatea expresiei într-un topos curent lipsit de surprize, pe care numai uneori poetul reușește să-l reîncarce semantic percutant și original. Evanescentă pe suprafețe mici, tensiunea lirică se reface prin cumul, într-o lectură integrală.

DOINA DIACONU

Viorel Varga „Aproape destin”, Editura Eminescu, 1987.

Eugeniu Speranția și exegeții săi

Filozof, sociolog, estetician, muzicolog, poet și admirabil memorialist, Eugeniu Speranția (n. 1888 — m. 1972) s-a bucurat în ultimele două decenii de o atență reconsiderare. În acest răstimp, destul de scurt, i s-au publicat **Medaliaone muzicale**, **Interpretări psihologice** (1966), **Poezii** (1966), **Figuri universitare** (1967), **Amintiri din lumea literară** (1967), **Inițiere în poetică** (1968), „**Papillons**” de Schumann (1971), **Cartea despre carte sau Eflorescența spirituală** (1984), precum și un foarte mare număr de articole, studii și evocări. Dintre exegeții operei sale, din această perioadă, amintim pe Romeo Ghircoiașu, Perpessiciu, Al. Dima și Octavian Chețan. Mi s-a părut extrem de interesantă și, totodată, edificatoare confesiunea pe care i-a făcut-o, Eugeniu Speranția, în rîndurile de mai jos, unuia dintre cei ce l-au comentat: Cluj, 17 martie [1]968, **Iubite domnule Dima, Îmi men-**

țin dorința de a obține de la d[umne]a[ta] o prefață pentru „Papillons”. Cu amabilitatea d[um]i[ta]le, îi presupui o prea mare notorietate și cărții dar și numelui meu. Adevărul adevărat e însă departe de a mă satisface. Generațiile mai noi mă ignorează total, după eclipsa celor douăzeci de ani cit a durat inexplicabilă și nedreaptă disgrație în care am fost ținut de forurile editoriale (1947—1966), și după dispariția tuturor cărților mele din circulație. E drept că în ultimii zece ani (1956—1966) colaborasem intens la reviste, dar la „reviste provinciale”, aproape invizibile în Capitală și-n celelalte provincii. Între alte „accidente” cred că s-a mai adăugat o împrejurare defavorabilă chiar pentru „Papillons”. În 1935, cartea a fost premiată de Academie, după raportul elogios al lui Rădulescu-Motru, care ulterior a căzut și el într-o injustă disgrație. Așadar cred cu totul o-

portună înlăturarea acestor umbre împotriva cărora eu n-am posibilitatea să reacționez ci numai cuvîntul d[um]i[ta]le, atît de respectat. Îți mulțumesc deci, cordial pentru gestul d[um]i[ta]le, și rămîn eu cea mai afectuoasă prietenie. Eugeniu Speranția. Al. Dima, estetician desăvîrșit, a scris un pătrunzător cuvînt înainte la cartea lui Eugeniu Speranția: „Papillons” de Schumann. Despre principiul unic al vieții, dramei și frumosului. Replica la Laokoon de Lessing. București, Editura Minerva, 1971. Mărturiile lui Eugeniu Speranția sint autentice și concordă în chip absolut cu realitățile acelor ani. Am făcut această precizare intrucît Octavian Chețan omite, nu știu din ce cauză, în cuvîntul său înainte, să menționeze și reeditarea ce poartă girul lui Al. Dima.

NICOLAE SCURTU

Cronica literară în linii frînte

de LINU

Bedros Horasangian, **Sala de așteptare**, roman, Editura „Cartea Românească”, 1987.

Bedros Horasangian aduce în literatura noastră un mare roman.

Cronica literară

de AL. PIRU

Lucrarea tinărului arhitect Dan D. Păcurariu, *Arce stilistice sau despre stiluri și dinamica lor* (Albatros, 1987) are un prim merit important: nu se referă numai la stilurile cunoscute arhitecturii, ci și celorlalte arte și nici la stilurile private individual, ci în grup. Autorul a elaborat și un concept propriu, acela de arc stilistic. Acesta este un fenomen care apare în anumite etape de dezvoltare istorică și regiuni geografice și constă în îmbogățirea treptată a unui sistem de forme de-a lungul a citorva stiluri proprii-zise, într-o pendulare între polii opuși, simplitate-complexitate, static și dinamic, de la faza incipientă până la cea finală. „Există”, scrie Dan Păcurariu, un arc stilistic corespunzător artei grecești antice care cuprinde faza arhaică, faza clasică și faza elenistică și un arc corespunzător artei romane antice. Le vom numi arce stilistice incomplete, deoarece respectă caracteristica de bază a variației formelor (dezvoltă aceeași categorie de forme de-a lungul întregului arc), dar nu respectă dintr-un motiv sau altul unul sau mai multe din celelalte caracteristici de variație a formelor. Există apoi un arc stilistic medieval, cu rădăcinile în arta timpuriu medievală, care se dezvoltă în perioada carolingiană și romantică, își găsește desăvîrșirea formală în goticul timpuriu și în cel reynonnant și decade în perioada flamboyantă.

Urmează un arc stilistic renascentist, care are sorgintea în renastere, se dezvoltă în perioada manieristă și în baroc și decade în timpul rococo-ului. Le vom numi arce stilistice complete. Grupa stilurilor „neo” dezvoltă concomitent sau consecutiv mai multe categorii de forme, dar, ca și în cazul arcelor medieval și renascentist, ele nu sunt forme noi, ci reluarea unor sisteme morfologice anterioare, în formele lor de bază, simple și clare, pe care le îmbogățește. Această grupă o vom numi arc stilistic difuz, avind ca principale perioade neoclasicismul, neobarocul, neogoticul și Art-Nouveau-ul”.

Folosirea unui sistem formal se desfășoară, după Dan D. Păcurariu, de-a lungul a trei, patru stiluri după următorul algoritm: 1. Fiecare arc dezvoltă aceeași categorie de forme. 2. Procesul evolutiv al fiecărui arc este lent. 3. Trecerea de la un arc la altul este mai rapidă decât procesul dezvoltării. 4. Debutul unui nou arc este marcat fie prin schimbarea întregului sistem al formelor (de la gotic la Renastere), fie prin reluarea numai unor limbaje de bază (de la rococo la neoclasicism). 5. Între nivelele formale și de conținut ale operei artistice, se produce uneori un decalaj: tematica rămâne aceeași în timp ce maniera artistului se schimbă. 6. Debutul arcului se caracterizează prin opere raționale, tectonice, sobre, statice și clare, în vreme ce sfîrșitul prin opere atectonice, profunde și de o claritate relativă (e trecerea de la clasicism la romantism). 7. Cu cât sint mai aproape de noi, arcele stilistice au o viață scurtă. 8. Cu cât sint mai scurte, trecerile de la un arc stilistic la altul sint mai rapide. 9. În faza debutului și a sfîrșitului de arc stilul individual e mai estompat. 10. Debutul fiecărui arc e caracterizat prin opere realizate în manieră statică, sfîrșitul prin opere compuse în manieră dinamică.

O cronologie a arcelor stilistice ar fi următoarea: „Arcul grecesc durează în linii mari de la mijlocul mileniului III î.e.n. până în secolul IV-V î.e.n., arcul ro-

Arce stilistice

man din a doua jumătate a mileniului I î.e.n. până în secolul V î.e.n., arcul medieval aproximativ din secolul IV-V până prin secolul XV-XVI, iar cel al stilurilor neo, de la mijlocul secolului al XVIII-lea până la începutul secolului al XX-lea. În literatură s-a vorbit de clasicism, romantism și baroc, stilurile de creație universale sau curente cu caracter istoric. Succesiunea stilurilor gotic, renascentist, baroc, rococo, romantic, Biedermeier, realist, impresionist și expresionist, observă Welck și Warren, s-a impus și în istoria literaturii, nu toldeaua motivat, mergîndu-se pînă la absurdități. Odată se împărțea literatura între clasicism și romantism, acum se vorbește de baroc și nebaroc. „Shakespeare și Racine au fost opuși ca niște rivali simbolici, astăzi sint împăcați în baroc”, scrie Philippe Minquet. La fel mistică lui Juan de la Cruz e asimilată cu filosofia lui Descartes. Ce este barocul? Dan D. Păcurariu găsește că definiția lui Eugenio d'Ors („denumim clasicism tendința spre supremația formelor care trag în jos și baroc cultul formelor care zboară”) este „mult prea vagă” și încarcă s-o formuleze ținînd seama de genul proximității și de diferența specifică: „Barocul este acel stil opulent, dinamic și variat care se bazează pe sistemul morfologic elaborat în perioada greco-romană”.

Exemple românești din cele patru arcuri stilistice cercetate sint puține în cartea lui D. Păcurariu. Găsim cîteva în partea a doua a lucrării. La capitolul Aspecte ale unei arte ce nu prezintă o dezvoltare de tip arc: arta bizantină. Autorul nu identifică în cele trei provincii, ca alții, urme de Renastere sau de baroc. „Este incontestabil faptul, scrie el, că la realizarea tipologiei edificiilor de cult din Moldova factorul gotic a jucat un rol important. Nu credem însă că ele pot fi considerate chiar parțial gotice, după cum nu pot fi considerate nici preponderent bizantine. Neîndoios, exemple moldovenești constituie o sinteză extrem de originală, în principal între bizantin, gotic, stilul armean-georgian și,

nu în ultimul rînd, arhitectura populară, tradițională”.

Ultimul capitol al lucrării, Aspecte ale dinamicii arhitecturii din România în secolele XIX și XX, e cel mai bogat ilustrat. Se constată mai întîi prezența stilului neoclasic, la Casa Crețulescu (azi Muzeul literaturii), Universitatea din București (1857-1858, arhitect Al. Orăscu, fost și rector al Universității) și neogoticul (Palatul Suțu, azi Muzeul de istorie, 1830-1832, arhitect K. Schwink și Vitul, casa Filipescu, azi Casa Universitarilor, 1860, arhitect L. Lipizer). În stil eclectic sint: Castelul Peș, 1875-1880, arh. Doderov și Schulz, Palatul Administrativ din Iași, 1902, arh. D. Berindei, Ateneul din București, 1886-1888, arh. A. Galleron și C. Băicoianu, Biblioteca Centrală din București, arh. P. Gottereau, Palatul Poștei Centrale din București, azi Muzeul de istorie, 1900, arh. Al. Săndulescu. După anul 1890 domină în arhitectura românească stilul bizuit pe elemente tradiționale. Fondatorul școlii naționale de arhitectură românească este Ion Mincu (arhitectul Școlii centrale de fete din București). Îi urmează Petre Antonescu. Tendința generală a fost mai tirziu un modernism echilibrat, cu referiri la experiențele lui Le Corbusier și ale grupului Bauhaus (Blocul Patria, 1930, arh. Horia Creangă, Hotel Bellona din Eforie-Nord, arh. G. M. Cantacuzino). Constructivismul este reprezentat de arh. Duiliu Marcu (Ministerul de Externe, Biblioteca Academiei) și arh. W. Froy și L. Weeks (Palatul Telefoanelor). Nu ne referim la edificiile mai noi. Cităm încheierea cărții: „Așa cum s-a întimplat întotdeauna în decursul timpului, oricare ar fi fost stilul folosit, arhitectura românească a tîns, prin sintetizare pe baze tradiționale, spre simplificare și subtilitate, armonie și discreție, sobrietate și eleganță, înveșmîntînd funcționalul în haine moderne, dar întotdeauna cu grijă pentru păstrarea echilibrului și măsurii”.

În general, o carte avizată și bine scrisă, merită să trezească cel mai viu interes.

O PRIVIRE CĂTRE CEI CARE VIN

Niculae Stoian

Spații lirice inefabile

De somn și de moarte, / De ultima dragoste-n vis”.

Gîndul nezis încă e cel mai grăitor în aceste versuri și eu pe elocvența lui lirică contez. Ionuț Cirjan va fi un veritabil imblinzitor de oglinzi.

Acum, ocupîndu-mă de colegele sale apărute în volum, de Mariana Ene și Felicia Iancu, trebuie să spun că, spre lauda lor, ele nu se aseamănă. Una, Mariana Ene, e mai gravă și ca reflecții și ca teme. Felicia Iancu înclină spre meditații mai onirice, spre insomnii în care arcurile de ceasornic se întorc cu, vai, răsufărările iubitului.

Și la dînsa, ca și la Mariana Ene, cite un personaj literar studiat la școală devine erou liric. Fenomenul poate fi mai bine sesizat la Mariana Ene, atît în poeziile incluse în volum cît și în altele cunoscute doar de mine și de cercul său de cititori. Aș cita spre edificare din poeziile incluse în volumul amintit prima strofă cu care debutează una din poezii, care atestă gravitatea de care vorbeam: „Tu, suflăte, bătrîne rege Lear, / Ridică-ți pleoapa, uită-te-n afară, / Căci noaptea ta de somn mă infioară / Și somnul tău de noapte e-un delir”. Și poeta conchide vizionar: „Dor-meai frumos și nu te-am cunoscut / Ceva mai mult de-o mică vesnicie, / Dar bea acum puțină apă vie / Și apă moartă, fără început”.

Dacă e să-i dau un sfat, o indemn pe dînsa, ca și pe ceilalți colegi, să bea apă vie, ca să reziste ca Făt-Frumos, cînd munții se bat în capete. Pegasul nu e în orice caz calul năzdrăvan al lui Făt-Frumos.

Mariana Ene s-a exersat și în poezii de sinteză pe teme livrestice, cum e cea închinată mamei, ca și în poezii politice exulînd în sinceritate.

Vesnicia e iar o temă care le solicită pe multe poete-scolărite. Între ele Junona Tutunea, apărută, nu demult cu un ciclu edificator în revista „Lucașfărul” la rubrica „Poezii și cenacluri” la care a mai publicat recent și o altă colegă a sa, Oana Turbatu.

Junona Tutunea are pe lingă talent și caracter de scriitor, știe să răzbată singură prin propriile forte. Conștiința că deține o putere miraculoasă se deconspiră liric (așa se întimplă întotdeauna cu poezia, draga mea nepoată, căci ce altceva mi-ai putea fi, Junona Tutunea). De aceea ea, ca altădată Coșbuc, își face, un „Cîntec” chiar dacă n-ar voi să-l facă. „Mi-a schimbat pulberi în sînge / Să tac, maica de mă plînge, / Mi-a mîncat griu-n coșită / Și-a-nchis praful pe peniță. / Dar n-a găsit ochi să vadă / Că îi sint în sîn iscoadă, / Că m-a prins de temelie / Și îi port pe umeri gîle, / Și-are rătăcirii în toate / De la mine învățate”.

Sînt în aceste versuri asocieri de metafore care mi-l amintesc pe Arghezi, dar care, mai ales, ne dau încredere în tinerețea lirică a Junonei Tutunea.

Oana Turbatu e mai incifrată, expresiile sale mai mult tănuiesc poezia decît o exprimă ca acest „Rug”, pe care o citez iar în întregime: „Ceea ce rămîno / După ce mi-au luat foc sentimentele / nu e cenușă, sint anii mei arși / De ce trebuie să cumpăr durere / Ca să mi se dea rest fericire”.

Mult mai tranșantă, ca atitudine și expresie lirică, mi se pare Diana Bolcu, cea mai reprezentativă pentru generația actuală de poeți. Mă voi opri la una din compunerile lirice extrem de elocvente: „ei sint frumoși și candidi și sălbatici / profani în templul sfintei matematici / nu speriați frumoșii-adolescenți / chiar, dacă

mai rămîn și corigenți / în loc să-nvețe la filosofie, chiar dacă delirează pe hirtie / chiar de le place dansul și hard-rockul / și se mai joacă uneori cu focul / nu speriați frumoșii-adolescenți / chiar dacă-s aiurii și inocenți / chiar dacă-ntîrzie la cite-un ceai și nu au nici bilete în tramvai / și se mai plimbă-n parcuri cite doi / cîtînd lumina / între două ploii...”

Admirabile versuri deși nepublicate încă, precum sint și cele ale Deliei Grigore, cunoscute pînă acum doar de colegi, sau cele semnate de Irina Egil sau de Nicolae Crenguța.

Un nume care deocamdată circula printre colegii e Vanessa Zigmund, din care aș cita tot în întregime poezia-notația lirică intitulată „Cătușa de foc”: „De cresc în calea ta ca o liană / Desprecheată de vîzduhul ei / Și sint cătușă caldă și vicleană / Cu prizonierii căzuți din trei în trei, / Aproape-ți sint, mă simți incandescentă / Ți-i teamă și ți-i aerul fierbinte / Chiar trupul tău e-o flacără latentă / Și tatuajul cald de sub veșminte”. E o poezie emblematică pentru multe căutări lirice ale adolescenților de la Liceul de filologie-istorie „Zoaia Kosmodemianskaia”.

Întorcîndu-ne la o reflecție din versurile Diane Bolcu, să luăm aminte la îndemnul ei de a nu ne speria de frumoșii-adolescenți. Ca unul care nu m-am speriat nici de statura și verbul de natură maiakovskiană ale lui Adrian Păunescu pe care l-am auzit recitîndu-și versurile armonioase în același amfiteatru de la Liceul central, cum se numea pe atunci Liceul de filologie-istorie „Zoaia Kosmodemianskaia”, nu mă sperii nici de frumoșii săi adolescenți de azi, cu atît mai mult cu cît sint, după cum s-a văzut, cred, teribili de înzestrați din punct de vedere liric.

Spațiile lor lirice sint inefabile încă. Și cînd spun „Spații” transcriu numele unui cenaclu care a funcționat aici și al unei reviste prin paginile căreia au trecut destule nume cunoscute azi ca acelea ale lui Gabriel Cheroiu, Salvina Adam, Dana Oprîță, Adriana Lefter, Daniela Cristescu.

La Liceul „Zoaia Kosmodemianskaia” e vorba deci nu numai de o explozie primăvăratică, ci de o tradiție, cu toate că putem intona cu versurile unei liceene de altădată de la Școala centrală de fete (e vorba de maica Smara, alias Smaranda Georgescu): Vine, vine primăvara...

Dacă, recurgînd la metoda statisticii literare, s-ar testa colectivul de elevi de la Liceul „Zoaia Kosmodemianskaia” din București, fosta Școala centrală de fete, neîndoielnic încărcătura lirică, cea mai înaltă pe inimă de om s-ar fixa aici, la această școală celebră prin elevii săi.

Un argument ni l-a oferit recent lansarea volumelor de debut ale lui Ionuț Cirjan și al altor două colege ale sale, Mariana Ene și Felicia Iancu.

Dacă Ionuț Cirjan a apărut și s-a lansat cu un volum de sine stătător „Imblinzitorul de oglinzi” (Editura Litera, 1988, 70 pagini) colegele sale amintite mai sus au apărut într-un volum colectiv „Șapte stele în căutarea unui cer”, aceeași editură, cu o prefață de Tudor Oprea, unul din cei mai harnici călăuzitori ai elevilor, în căutarea de constelație a Lirei.

Nici Ionuț Cirjan nu e lipsit de o recomandare, cea a lui Traian T. Coșovei, nume de pe acum consacrat.

„Ionuț Cirjan devine cu această primă carte de versuri — scrie Traian T. Coșovei — un nume despre care, neîndoielnic, se va vorbi”.

Nume despre care se va vorbi — am certitudinea — sint și cele ale colegelor sale amintite în același context.

De la titlu încă „Imblinzitorul de oglinzi” se vede că sintem în fața unui poet de autentică stirpe lirică.

S-ar putea multe scrieri lirice cita drept argument, dar eu unul prefer una singură, mult mai elocventă. (Un poet spune în tinerețea mea că pe un bun cal de curse îl poți remarca și dacă aleargă o sută de metri ! ?)

Itată poezia la care mă refer, deși dintr-această carte deopotrivă interogativă și exclamativă se poate alege orice compunere: „Izbește-ți sîrutul de obrăjii mei, / De gura-nclăstată în trăirea tăcută / De clipa dureros, dureros de trecută, / De umerii duri și de umerii grei... / Izbește-ți sîrutul de suflarea mea, / De aerul pe care mi-l spîntecă pieptul, / De destinul nuclear și nedreptul / De carnea infiorată și-asa, / Izbește-ți sîrutul de gîndul nezis, / De doruri ce-n stele mai pot să ne poarte, /

Poem

Esti atit de orb la lumina mea
incit imi stingi cu o singura privire
soarele, luna
și toate celelalte cuvinte.
Iar in mine

s-au limpezit viața și gîndul, intr-atit
incit te presimt
ca pe-un parfum raspîndit in intuneric.

DIANA BARBU

Poeme de

Liliana
Ursu

Privire prin cristal

cum își scot balerinele tutu-urile
m-am dezbărat eu de toate trupurile
de toate virstele mele furioase și mai puțin furioase
sufletul e acum o sală cu oglinzi ce deformează
asemeni minciunii sau adevărului ?
la geam un arțar împodobit cu ultima frunză
coboară poteca spre marele lac
samurarii sint gata de luptă
pe covorul roșu au lăsat o frunză galbenă
pe covorul verde o inimă

in cristalul oului puil visează
arțarul umplindu-se de frunze, de inimi
cum eu in cristalul perfect al acestei nopți cu iubire
mă prefac in samurai

Aici pe deal

secătuită-i umbra bradului in cimpie
un fals pe care cu greu il accepti
acum cind ridurile îți ingroapă tineretea
sub un strat impenetrabil de zăpadă

vino pe deal in umbra deasă
aici pină și fierul potcoavei ruginește frumos
iar gindul morții e o inofensivă vulpe roșcată
gudurindu-se la picioare

Cîntec

mai crede-mă o clipă
cît ghiocelul in buchetul strangulat cu ață
cît fișa iese de pe calculator
cît îți înlături masca albă, grăbit dimineața in oglindă
mai îngăduie-mă o clipă tu realitate
in preajma curățeniei acestei foi
unde aerul e rarefiat de suflarea gemenelor cuvinte
unde am rămas liceeană fericită flanind
pe sălbaticile maluri ale dimboviței

Noaptea iguanei

in iarbă mi-am ascuns pielea cea mai fină
tristetea cea mai subtilă și mai nesățioasă
din nemișcarea clipei priveam cerul
virful degetelor arăta nordul
luna găurită mi-o atirnam de gît
un felinar pentru nopțile
cind părul mi-l desfac direct in inima ta
și tu, țintaș de elită, in zarva țigului
ieftin imi vinzi amintirea

intre pădăii imi ascund ochii
oile-s tot mai aproape
limba lor aspră curind va da de sarea mea

ție nepăsătoare îți intind și celălalt obraz
nu din umilință,
din milă.

Tratament

Odinioară – spuse el apăsind pe fiecare cuvint
ca pe o pedală a orgii – femeilor prea sensibile
cind li se făcea rău (și nu numai lor) zimbi sigur de el
li se lua singe.

Voi scrieți cite o poezie și brusc vă simțiți mai bine
cărțile voastre seamănă cu un șir nesfârșit de lipitori
– hohoti criticul trezind pisica ce i se tolănea in brațe

Geneză

nici colți de lup, nici blană mătăsoasă
nici stăpin al codrului intunecos
nici albină, nici matcă
nici liniștea semețului munte
nici larma lupanarului nu-i sint de ajuns
plămadă din lumina și din carne
corcitură alungată din două lumi
își măsoară umbra
înghițit de ochiul porumbelului intr-o dimineață
ca și cum nici n-ar fi fost

din gura lui răsar fecioare
din palme statuile lor
pină ce cuvintele curățite de carne
nu-l mai dor

Tudor Popescu

TOVARĂȘUL MITACU

(Masa prezidiului. O sedință. La masă sint Bacu, Instructorul și Simion. Ei privesc in sală, unde se presupune că sint ceilalți participanti la sedință. Reacția „sălii“ e înregistrată pe bandă de magnetofon).

Bacu : Hai, tovarăși ! Hai ! Cine se-nscrie la cuvint ?... (Așteaptă) Hai, măi, tovarăși ! Doar discutăm problemele noastre de producție. Ce am făcut, ce mai avem de făcut, ce am făcut bine ce am făcut rău... (Așteaptă) Nu știți ce probleme avem ? Doar sint problemele noastre ! Democratic, ne interesăm de ele. Ne luăm angajamente. E ? Cine vorbește primu' ? (Așteaptă). Hai, tovarăși ! Grupa noastră sindicală nu are probleme ? Are ! Multe ! In grupa noastră sindicală sint tovarăși fruntasi. Ne mindrim cu ei. N-au nimic de spus ? (Așteaptă) Am citit aici o dare de seamă. S-au făcut unele aprecieri. Sinteti de acord, nu sinteti de acord ? Să auzim și noi. Poate că am gresit in aprecieri. Dacă am gresit, să ne spuneti : „Ati gresit, măi, tovarăși ! Asta si asta !“ N-aveți nimic, nici o părere despre ce am afirmat in referat ? (Așteaptă). Să vorbească fiecare despre problemele lui. Despre munca lui. (Așteaptă). Măi, tovarăși, vreti să vă numesc eu ? Dacă nu se inscrie nimeni voluntar, atunci numesc eu, da' nu e democratic. Ajungem iar la gluma aia cu hai, tovarăși, cine sparge gheata, pe care o aud de treizeci de ani ? (Așteaptă). O să stăm așa pină miine ! Pe urmă ziceti că sedintele noastre in prea mult. Tin mult pină incep ! Cum să nu tină mult, dacă nu vorbește nimeni ! Aștept un tovarăș care să pună problemele frumos, să ia angajamente in numele colectivului, să-si exprime entuziasmu', să se simtă că sintem la o sedință care a mobilizat oamenii. Ce să scriem in procesul verbal, dacă nu vorbește nimeni ? Știu că e mai greu pină se-nscrie primu' da'... (Așteaptă). Hai, cine sparge gheata ? Uite că am făcut și gluma clasică... N-o sparge nimeni ? Sparge-o dumneata, tovarășe Simion ! Două-trei cuvinte, numai să-ncepem... Ai spus ceva ?... N-ai spus ?...

Simion : (îzbucnește) : Lipsesc tovarășu' Mitacu ! De cind lipsesc tovarășu' Mitacu, sedintele noastre merg prost !
Bacu : Mitacu ? !
Simion : Pină sus, la județ, o să ieșim prost ! Tovarășu' Mitacu știa să pună problemele.
Bacu : Să nu mai aud de Mitacu ! Mă mir că i-ai pronunțat numele. Si-a cerut transferu'. Scăpăm de el ! Dacă nu se transfera, propuneam să i se desfacă imediat contractu' de muncă !
Simion : O să-l regretăm, tovarășe Bacu.
Bacu : Ce să regretăm ? Norma neîndeplinită ? Absențele nemotivate ? Robaturile ? Ce ?
Simion : Eu cred că o să-l regretăm. Să spună și ceilalți tovarăși ce cred.
Cor : O să-l regretăm !

Simion : Poftim !
Bacu : Tovarăși ! Am terminat discutia despre Mitacu ! Gata ! Să nu deviem discutiiile spre probleme minore, cu tovarășu' de la Consiliu' județean aici de față. Am convocat sedinta sindicală ca să discutăm probleme serioase, nu despre Mitacu ! Cine ia cuvintu' ? (Așteaptă). Tovarăși, vreti să-si facă tovarășu' instructor județean o părere proastă despre noi ? (Din ce in ce mai supărat). Păi ce impresie lăsăm noi, măi, tovarăși, dacă nu luăm cuvintu' ? Sinteti aici oamenii de nădeide ai întreprinderii. Ne mindrim cu multi dintre dumneavoastră ! Luați cuvintu' si spuneti ce sinteti că trebuie spus. Că doar nu sinteti la prima sedință ! Vreau să aud un cuvint mobilizator despre realizările noastre !
Simion : Chemati-l pe tovarășu' Mitacu.
Bacu : Nu avem nevoie de Mitacu !
Simion : Avem ! (Celorlalți). Avem nevoie de Mitacu ?
Cor : Avem.
Bacu : Nicio dată ! Se transferă !
Cor : O să-l regretăm !
Bacu : (încăpătinat) : Tovarăși, lista e deschisă. Cine se înscrie primu' la cuvint ? Un tovarăș fruntas. (Așteaptă). Dacă as ști, tovarăși, că nu cunoasteti problemele, as mai zice, da' sinteti tovarăși cu experiență. Știti ce să vorbiti, știti si ce să nu vorbiti, ca să nu deviem problemele aiurea ! Știti că e si tovarășu' instructor de față ! Hai, că am mai tinut noi sedinte d-astea ! Păi, ce impresie o să-si facă tovarășu' instructor ? Cu ce impresie pleacă dînsu' ? O impresie detestabilă !
Simion : Chemati-l pe tovarășu' Mitacu !
Cor : El știe cum să spargă gheata !
Bacu : Eu să-l chem ? ! Nicio dată !
Instructorul : Tovarășe Bacu, dacă-l cer oamenii...
Bacu : Nu este un tovarăș reprezentativ. Din cauza lui nu-si face secția planu' !
Cor : Să spargă el gheata !
Instructor : Să-l invite cineva pe tovarășu' Mitacu. Mai e in întreprindere ?
Bacu : Pină miine. (Simion iese după Mitacu). Miine il semnez transferu' ! (Disperat). Tovarăși ! Luați dumneavoastră cuvintu' ! Puneți problemele ! Referiti-vă la perspectivă ! Vorbiti despre realizările noastre. De ce vă coditi să vorbiti despre ele ?

(Intră Mitacu, un bărbat între două virste, cu un basc pe cap. In urma lui, Simion).
Mitacu : Bună ziua !
Instructor : Ai venit, tovarășe Mitacu ? Sintem in pină sedință. S-a citit darea de seamă, urmează inscrierile la cuvint. Ne-am gîndit că poate ai și dumneata ceva de spus.
Mitacu : (repede) : Am. Am multe de spus.
Simion : (linistit) : Ia cuvintu', tovarășe Mitacu ! Poftim, aici, in față.

Simion : Poftim !
Bacu : Tovarăși ! Mai terminat discutia despre Mitacu ! Gata ! Să nu deviem discutiiile spre probleme minore, cu tovarășu' de la Consiliu' județean aici de față. Am convocat sedinta sindicală ca să discutăm probleme serioase, nu despre Mitacu ! Cine ia cuvintu' ? (Așteaptă). Tovarăși, vreti să-si facă tovarășu' instructor județean o părere proastă despre noi ? (Din ce in ce mai supărat). Păi ce impresie lăsăm noi, măi, tovarăși, dacă nu luăm cuvintu' ? Sinteti aici oamenii de nădeide ai întreprinderii. Ne mindrim cu multi dintre dumneavoastră ! Luați cuvintu' si spuneti ce sinteti că trebuie spus. Că doar nu sinteti la prima sedință ! Vreau să aud un cuvint mobilizator despre realizările noastre !
Simion : Chemati-l pe tovarășu' Mitacu.
Bacu : Nu avem nevoie de Mitacu !
Simion : Avem ! (Celorlalți). Avem nevoie de Mitacu ?
Cor : Avem.
Bacu : Nicio dată ! Se transferă !
Cor : O să-l regretăm !
Bacu : (încăpătinat) : Tovarăși, lista e deschisă. Cine se înscrie primu' la cuvint ? Un tovarăș fruntas. (Așteaptă). Dacă as ști, tovarăși, că nu cunoasteti problemele, as mai zice, da' sinteti tovarăși cu experiență. Știti ce să vorbiti, știti si ce să nu vorbiti, ca să nu deviem problemele aiurea ! Știti că e si tovarășu' instructor de față ! Hai, că am mai tinut noi sedinte d-astea ! Păi, ce impresie o să-si facă tovarășu' instructor ? Cu ce impresie pleacă dînsu' ? O impresie detestabilă !
Simion : Chemati-l pe tovarășu' Mitacu !
Cor : El știe cum să spargă gheata !
Bacu : Eu să-l chem ? ! Nicio dată !
Instructorul : Tovarășe Bacu, dacă-l cer oamenii...
Bacu : Nu este un tovarăș reprezentativ. Din cauza lui nu-si face secția planu' !
Cor : Să spargă el gheata !
Instructor : Să-l invite cineva pe tovarășu' Mitacu. Mai e in întreprindere ?
Bacu : Pină miine. (Simion iese după Mitacu). Miine il semnez transferu' ! (Disperat). Tovarăși ! Luați dumneavoastră cuvintu' ! Puneți problemele ! Referiti-vă la perspectivă ! Vorbiti despre realizările noastre. De ce vă coditi să vorbiti despre ele ?

(Intră Mitacu, un bărbat între două virste, cu un basc pe cap. In urma lui, Simion).
Mitacu : Bună ziua !
Instructor : Ai venit, tovarășe Mitacu ? Sintem in pină sedință. S-a citit darea de seamă, urmează inscrierile la cuvint. Ne-am gîndit că poate ai și dumneata ceva de spus.
Mitacu : (repede) : Am. Am multe de spus.
Simion : (linistit) : Ia cuvintu', tovarășe Mitacu ! Poftim, aici, in față.

Simion : Poftim !
Bacu : Tovarăși ! Mai terminat discutia despre Mitacu ! Gata ! Să nu deviem discutiiile spre probleme minore, cu tovarășu' de la Consiliu' județean aici de față. Am convocat sedinta sindicală ca să discutăm probleme serioase, nu despre Mitacu ! Cine ia cuvintu' ? (Așteaptă). Tovarăși, vreti să-si facă tovarășu' instructor județean o părere proastă despre noi ? (Din ce in ce mai supărat). Păi ce impresie lăsăm noi, măi, tovarăși, dacă nu luăm cuvintu' ? Sinteti aici oamenii de nădeide ai întreprinderii. Ne mindrim cu multi dintre dumneavoastră ! Luați cuvintu' si spuneti ce sinteti că trebuie spus. Că doar nu sinteti la prima sedință ! Vreau să aud un cuvint mobilizator despre realizările noastre !
Simion : Chemati-l pe tovarășu' Mitacu.
Bacu : Nu avem nevoie de Mitacu !
Simion : Avem ! (Celorlalți). Avem nevoie de Mitacu ?
Cor : Avem.
Bacu : Nicio dată ! Se transferă !
Cor : O să-l regretăm !
Bacu : (încăpătinat) : Tovarăși, lista e deschisă. Cine se înscrie primu' la cuvint ? Un tovarăș fruntas. (Așteaptă). Dacă as ști, tovarăși, că nu cunoasteti problemele, as mai zice, da' sinteti tovarăși cu experiență. Știti ce să vorbiti, știti si ce să nu vorbiti, ca să nu deviem problemele aiurea ! Știti că e si tovarășu' instructor de față ! Hai, că am mai tinut noi sedinte d-astea ! Păi, ce impresie o să-si facă tovarășu' instructor ? Cu ce impresie pleacă dînsu' ? O impresie detestabilă !
Simion : Chemati-l pe tovarășu' Mitacu !
Cor : El știe cum să spargă gheata !
Bacu : Eu să-l chem ? ! Nicio dată !
Instructorul : Tovarășe Bacu, dacă-l cer oamenii...
Bacu : Nu este un tovarăș reprezentativ. Din cauza lui nu-si face secția planu' !
Cor : Să spargă el gheata !
Instructor : Să-l invite cineva pe tovarășu' Mitacu. Mai e in întreprindere ?
Bacu : Pină miine. (Simion iese după Mitacu). Miine il semnez transferu' ! (Disperat). Tovarăși ! Luați dumneavoastră cuvintu' ! Puneți problemele ! Referiti-vă la perspectivă ! Vorbiti despre realizările noastre. De ce vă coditi să vorbiti despre ele ?

(Intră Mitacu, un bărbat între două virste, cu un basc pe cap. In urma lui, Simion).
Mitacu : Bună ziua !
Instructor : Ai venit, tovarășe Mitacu ? Sintem in pină sedință. S-a citit darea de seamă, urmează inscrierile la cuvint. Ne-am gîndit că poate ai și dumneata ceva de spus.
Mitacu : (repede) : Am. Am multe de spus.
Simion : (linistit) : Ia cuvintu', tovarășe Mitacu ! Poftim, aici, in față.

Simion : Poftim !
Bacu : Tovarăși ! Mai terminat discutia despre Mitacu ! Gata ! Să nu deviem discutiiile spre probleme minore, cu tovarășu' de la Consiliu' județean aici de față. Am convocat sedinta sindicală ca să discutăm probleme serioase, nu despre Mitacu ! Cine ia cuvintu' ? (Așteaptă). Tovarăși, vreti să-si facă tovarășu' instructor județean o părere proastă despre noi ? (Din ce in ce mai supărat). Păi ce impresie lăsăm noi, măi, tovarăși, dacă nu luăm cuvintu' ? Sinteti aici oamenii de nădeide ai întreprinderii. Ne mindrim cu multi dintre dumneavoastră ! Luați cuvintu' si spuneti ce sinteti că trebuie spus. Că doar nu sinteti la prima sedință ! Vreau să aud un cuvint mobilizator despre realizările noastre !
Simion : Chemati-l pe tovarășu' Mitacu.
Bacu : Nu avem nevoie de Mitacu !
Simion : Avem ! (Celorlalți). Avem nevoie de Mitacu ?
Cor : Avem.
Bacu : Nicio dată ! Se transferă !
Cor : O să-l regretăm !
Bacu : (încăpătinat) : Tovarăși, lista e deschisă. Cine se înscrie primu' la cuvint ? Un tovarăș fruntas. (Așteaptă). Dacă as ști, tovarăși, că nu cunoasteti problemele, as mai zice, da' sinteti tovarăși cu experiență. Știti ce să vorbiti, știti si ce să nu vorbiti, ca să nu deviem problemele aiurea ! Știti că e si tovarășu' instructor de față ! Hai, că am mai tinut noi sedinte d-astea ! Păi, ce impresie o să-si facă tovarășu' instructor ? Cu ce impresie pleacă dînsu' ? O impresie detestabilă !
Simion : Chemati-l pe tovarășu' Mitacu !
Cor : El știe cum să spargă gheata !
Bacu : Eu să-l chem ? ! Nicio dată !
Instructorul : Tovarășe Bacu, dacă-l cer oamenii...
Bacu : Nu este un tovarăș reprezentativ. Din cauza lui nu-si face secția planu' !
Cor : Să spargă el gheata !
Instructor : Să-l invite cineva pe tovarășu' Mitacu. Mai e in întreprindere ?
Bacu : Pină miine. (Simion iese după Mitacu). Miine il semnez transferu' ! (Disperat). Tovarăși ! Luați dumneavoastră cuvintu' ! Puneți problemele ! Referiti-vă la perspectivă ! Vorbiti despre realizările noastre. De ce vă coditi să vorbiti despre ele ?

(Intră Mitacu, un bărbat între două virste, cu un basc pe cap. In urma lui, Simion).
Mitacu : Bună ziua !
Instructor : Ai venit, tovarășe Mitacu ? Sintem in pină sedință. S-a citit darea de seamă, urmează inscrierile la cuvint. Ne-am gîndit că poate ai și dumneata ceva de spus.
Mitacu : (repede) : Am. Am multe de spus.
Simion : (linistit) : Ia cuvintu', tovarășe Mitacu ! Poftim, aici, in față.

Mitacu (se asază la locul indicat) : Tovarăși ! Mai intii, apreciez pozitiv darea de seamă. A ridicat problemele la ordinea zilei. A si criticat, a si lăudat. A vorbit despre lipsuri, a vorbit despre perspective. Un material bine gîndit, echilibrat. A vorbit convingător despre sarcinile noastre, pe care fiecare dintre noi le cunoaste. In lumina lor am muncit cu abnegatie. S-a constatat, in acest timp, că in colectivul nostru sint oameni care au vocatia muncii ! (Murmur de apreciere). Colectivul nostru a arătat o puternică angajare in bătălia pentru plan. A dovedit un spirit gospodăresc in cheltuirea resurselor. A folosit intensiv capacitățile de productie, ceea ce ne-a permis să realizăm la zi productia fizică. (Entuziasmată, asistenta aplaudă, spre disperarea lui Bacu, Instructorul e încintat). Toate aceste succese remarcabile se datoresc valorificării superioare a materiilor prime, preocupării majore a fiecărui om din întreprinderea noastră ! Astăzi ne mindrim cu bilantul muncii noastre pline de entuziasm. (Simion face semne celorlalți : grozav vorbește). In întreprinderea noastră s-a petrecut o amplă mobilizare de forte, judicios folosite de conducere, încit putem raporta un bogat și insufletitor bilant. (Murmure de admiratie). Oamenii, la noi, se sint uniti in muncă si in idealuri, trăiesc o nouă calitate, superioară, a vietii ! Activitatea in întreprinderea noastră se desfășoară sub semnul pasiunii care dinamizează energiile creatoare ale muncitorilor, tehnicienilor, inginerilor ! Desigur, tovarăși, as mai putea să vorbesc despre munca noastră, da' cred că tovarășu' instructor de la Consiliu' județean s-a edificat asupra succeselor reputeate si a problemelor concrete pe care le avem de depășit si despre care am vorbit. Cred că s-a înțeles situatia bună in care ne aflăm, desi mai sint, ici si colo, unele probleme care stingheresc bunul mers al productiei. Cu entuziasmul care caracterizează colectivul secției noastre, vom ajunge să ne îndeplinim sarcinile de plan, să recuperăm toate rămănerile in urmă, pentru că, asa cum știti, avem si ceva rămăneri in urmă. Dar n-are rost să căutăm nod in papură ! Si-n soare mai sint pete ! Vă mulțumesc !

Instructor : M-am edificat, tovarășe Mitacu. Sint bucuros că ai pus hotărît si concret problemele. Nu ai scăpat nici un aspect al ordinea zilei. Ai încheiat autocritic, mobilizator ! Acum inteleg de ce te apreciază tovarășii din grupa sindicală. (Schimbă tonul). Cu tovarășu' Bacu o să mai discut eu. Simpatiele, si mai ales antipatiile personale nu trebuie să le amestecăm in munca noastră, mai ales cind avem o muncă de răspundere. Tovarășu' Bacu nu prea dă dovadă de obiectivitate in aprecierea oamenilor ! Mai are cineva de adăugat ceva ?

Cor : Nuuu ! Tovarășu' Mitacu a atacat tot ce era de atacat.
Bacu : (la îndemnul instructorului județean) : Declar închisă sedinta grupei noastre sindicale. (Toți părăsesc sala, in afară de instructor și Bacu). Tovarășe instructor, vreau să vă spun că Mitacu...

Instructor : Ce să-mi mai spui, tovarășe Bacu ? Mă surprinde atitudinea dumitale subiectivă. Să ai in grupa sindi-

Cor : Nuuu ! Tovarășu' Mitacu a atacat tot ce era de atacat.
Bacu : (la îndemnul instructorului județean) : Declar închisă sedinta grupei noastre sindicale. (Toți părăsesc sala, in afară de instructor și Bacu). Tovarășe instructor, vreau să vă spun că Mitacu...

Instructor : Ce să-mi mai spui, tovarășe Bacu ? Mă surprinde atitudinea dumitale subiectivă. Să ai in grupa sindi-

SECVENȚE LIRICE

Potire galbene

In toamnă,
Risipirea e mută
Și cerul cade pătat
Peste iubire.

Singurătatea
Are potire galbene,
Iar oglinda vremii
E-ntoarsă pe dos.

Atunci,
Prea ușor,
Caii ne fură,
Tropotind pe lună.

DUMITRU UDREA

Așteptarea din oglindă

aștept luna in dreptul plopilor ca să întimpinăm
valurile
pescărușul insoțește luciul stătut al mării

pierd zborul – spuse – la această margine de sărbătoare

in larga nemișcare liniștea este arhaică
să acoperim marea cu pinze – au spus oamenii
la plecarea păsărilor
măgura de piatră in mina cioplitorilor scunzi
femeia veghează oglinda de apele inchise la orizont ;
greutatea iubirii a căzut in mine cind vocea ta
era înăuntru
ultimul corn așteaptă sunetul buzelor tale in
ogîndirea din vis
dar tăcerea sprîjină osia drumului cind
intind zilele ca pe o pasăre
dincolo de urma unde mai rămîne îmbrățișarea
apele sint limpezi
tirziu chipul meu se face așteptare
unde nu incapă privirea
doar cataracta luminii pe distanța amintită de migrație.

VIORICA RADUȚA

Cintec pentru copilul meu

Trimite astrule blind o rază pentru el,
Trimite-i vintule mingiiera palmelor tale
vinjoase,

cală un om ca el, un tovarăș apreciat de colectiv, după cît mi-am dat seama, și dumneata să vorbești urit despre el?

Bacu: Dumneata nu stii...
Instructor: Ce să mai stiu? L-am auzit vorbind!

Bacu: Se transferă și scăpăm. Din cauza lui secția noastră...

Instructor: Oprește-l! Fără el, ședințele voastre vor fi la

pămînt. Orientează-te! E liber postu' de sef la C.T.C. Propune să fie numit acolo, dacă zici că în secție nu face față și stinghereste producția.

Bacu: Șef ?!!!
Instructor: Trebuie să aveți în colectivul vostru măcar un om care să știe să pună problemele!
(Lumina se stinge brusc).

Aurel Maria Baros

OCHII VÎNZĂTORULUI

Viața, cu obișnuitele ei necazuri fără de care nu se poate, părea să fi rămas aceeași su' coastă, în Zuvelcați. Oamenii așteptau noutățile de pe front cu aceeași înfrigurare ca și altădată, dar și cu temerea din totdeauna că, deși sint vești bune, pentru ei ar putea să fie și rele. În afara celor trei urluierari pieriți imediat după 23 August, mai căzuse la Cheile Turzii și un băiat din Chisăleni, al lui Nicu State, de este rudă cu Tulică; auzind de el, Zuvelcații se înfioraseră: își închipuiau tot mai des că moartea se apropia în felul ăsta de al lor: a pornit, adică, mai de departe din satele vecine, a intrat apoi în Urluieni, în Chisăleni, și-acum le vine rîndul lor, ăstura de su' coastă, ca și cum moartea, acolo, pe front, ar fi ales flăcăii după locul lor de bastină și cînd termina cu unii dintr-o parte se muta alături, să-i ia ordonat, nu așa, oricum, de-a valma.

Încolo, rechiziționările continuaseră, doar că, acum, din sat luau drumul spre apus, la Balaci, nu spre Stolnici ca mai înainte, iar de la Balaci trenurile plecau direct către Ungaria pline ochi; și trenuri pline ochi și dintr-acolo, aduceau sute și sute de răniți.

Se făcuse ceva griu anul ăsta, porumbul legase bine în primăvară și oamenii păreau mulțumiți la cules, ba, neica Gheorghe Zuvelcatu se descurcase bine și cu grădina. Cînd își pleacă trei ajutoare de nădejde din curte nu e lucru ușor s-o scoți la capăt ca-n alte vremuri, însă neica muncise pe rupte: în luncă i se lumina, în luncă îl apuca întunericul. Noaptea trecută dacă dăduse geană în geană și dimineața Ristache Cîrliu îl găsi între răzoare, se învîrtea pe lingă niște praz, de parcă nu s-ar fi întimplat nimic la el acasă. Alde Zuvelcatu nu-l zări decît după vreo două ceasuri, crezu că tocmai a venit: „Iar bănănăie ăsta p-acilea!... Și mă întrebă: Ce sapi, bă, Gheorghe, așa cu rivnă, parcă sapi la comori!”

Dar Cîrliu își vedea liniștit de ale lui, tot neica se duse la el în bătătură:

— Mă, nea Ristache, mă! Văz că nu te lași! Ai tale un gînd, că la două-trei zile, faci, ce faci, și vii să aranjezi cite ceva la casa asta nouă. Ori ț-ă să n-o strice careva?

Cîrliu n-aranja nimic, sta la soare pe prag, rezemat de parmalic; strinse din ochi, ca să-l vadă mai bine; Zuvelcatu nu se îndesase niciodată, așa, de-a dreptul, să afle ce soartă o să aibă casa; stătu un moment în

cumpănă, apucîndu-și buza de jos cu dinții, și, cînd hotărî asupra răspunsului care trebuia dat, pufni dintr-o dată cu supărare:

— Bă, Gheorghe!... Uite-te colea la mine!... Să fie-al dracu' dacă nu-mi vine să mă pui cu toporu', cu săcurea, pe casa asta, s-o fărîm, să știu barim că nu mai e!... Că s-a dus de pe fața pămîntului!... Imi vine să-i dau foc, auzi?! adăugă, cu toate că ochii lui spuneau altceva. S-o ia dracu'! Că așa băiat am avut, a fugit în lume, tu-i zidirea mă-sii, și m-a lăsat cu ea pe cap!

Alde Cîrliu vorbea de parcă cine știe ce ținea aci-n curte care-i cere de mincare pe degcaba și el nu vrea să-i dea. Pe chipul Zuvelcatului se stîrni un zîmbet, dar cuvintele care ieșiră din gură sunau a reproș:

— Vorbești cu păcat, nea Ristache!... Zău așa!... Ce, o casă este de colea?!... Și să-ți spui drept, n-am auzit pe nimini să se vaite că are două case ca tale, continuă cu glas blînd, deși ar fi vrut să dea de înțele altceva: „Știu eu că mai degrabă te-ai plînge dacă ai avea doar una, că n-ai două. Ori zici ca Safta: Aoleu, bun bărbat-miu, buni și vreo doi vecini!”

Însă Cîrliu, la supărarea lui, cită era, s-ar fi chiorit răutăcios într-o parte și ar fi încheiat discuția pe loc, clătînd din cap, în semn că n-are cu cine vorbește.

— Orice-ai spune, mă Gheorghe, tot trebuie să fac la un fel cu ea, nu? îi ceru părerea Ristache și bătu cu palma locul de lingă el, îndemnîndu-l astfel să stea alături, unul lingă altul, ca doi înși care-și înnoadă vorba în tîhnă...

Acum, că aminase să se așeze pe prag, neica se chinuia să afle ce vrea alde Ristache: „Mă, avusăi dreptate, un gînd tot are el...”

— Ehe, în zece ani se face nepotul mare, dacă ț-ă, zise, căutînd încă să-l dibuie pe celălalt. Îți pupă tîlpilii să i-o dai lui...

— Ba mie îmi vine s-o vind, auzi?!... Nu-ți spusăi că nu mai vreau să știu de ea?!... Pe nimic o vind și nu-mi pare rău decît de pămînt, că e bun. În zece ani își scoate și prețul lui și pe-al casii.

Zuvelcatu își încrucișă mîinile pe piept: „Mă încerci, 'ai?... Păi, dacă-și scoate banii în zece ani, la ce te zbați să-l îmbogățești pe altu'?!... Mă, n-auzi, mă! Oi fi tu hoț, da'...”

— E o treabă ce spui! Întră el în jocul Cîrluiului. Pămînt gras, apă aproape, roșii să pui pe el și te umpli de parale... De

ce nu-l dai în parte unui grădinar?

Ristache păru surprins: ar fi vrut să-l audă că se necăjește pentru băieții ăia ai lui, pentru Tudor ori pentru Săndică, fiindcă ei urmau să-și facă un rost în luncă. Adică, Gheorghe avea copii mari fără case întocmite iar el, Cîrliu, care sta cu dila-mai casa ridicată aici, o ținea pustie, nu da nimeni brînci să intre-n ea. Asta dorea să se limpezească-n mîntea Zuvelcatului: că el are și vinde, de pomână, vinde! Putea neica să piardă asemenea ocazie?!

Dar neica scormonea nisipul de dinaintea lui cu călcîiul...

— Primii carte poștală de la Vasilică, începu Cîrliu vorba din altă parte. E într-un spital la București, rînit rău... Scrie c-a fost pe moarte, da' acu e spre bine, l-a operat un doctor... D-ai tăi ce se mai aude?

— Pfiuu! fluiere neica, pe neașteptate, cu ochii spre grădina. Păzoa! Mi-a scăpat calu' din prigon!... Dacă intră-n praz, s-alege puberea de el!... Hai, să trăiești! mai adăugă din grabă. Nici n-apucai să-ți spui: Mi-a venit acasă băiatu' ăl mare, Iliuță!

— 'Ouuu! Păi, cînd, bă?

— Azi-noapte... O să-l lase la vatră, c-a fost rînit!

— Bine că s-a-nfors cu zile!... Vin și cu la voi pe scară...

— Aha, vino! îi răspunse Zuvelcatu din drum.

Calul care scăpase, oprit în marginea răzorului de praz, își plimba botul peste tulpinile înalte, mirosindu-le; ar fi mușcat dintr-una și nu prea. Neica strigă de pe canal:

— 'Art, d-acolo, fiți-ar muștiucu' al dracului, dar!... Ți se făcu de praz, 'ai?

Singur se întoarse lingă prigon calul, dar Zuvelcatu nu-l mai legă, îi dădu drumul și celuilalt și-i mină de amîndoi în grajd. Erau obosiți și ei, stătuseră aproape toată noaptea-n picioare să-l aștepte pe Iliuță în spatele gării, la Stolnici. Tineri și neînvațați ca lumea-n ham, cum erau acum șapte ani, îl duseseră pe Iliuță, recrut, la tren, și tot ei, muncii și îmbătrîniți cum sint, aveau să-l aducă veteran.

Al bătrîn, neica Gheorghe, își urcase băiatul pe leagănul căruții și-l ascultase o jumătate de ceas acolo, lingă gară, nu se îndurase să miie caii decît după ce aflase ce-a fost cu luptele de la Slănic Prahova. Și tot drumul, la pas, Iliuță îi povestise pe îndelete, cu voce joasă, pe unde-l purtase soarta, de fusese gata să moară.

...Lăsîndu-și caii în luncă, alde Zuvelcatu avea de ce să se grăbească; de parcă i-ar fi fost dintr-o dată frică să nu se fi întimplat ceva acasă în lipsa lui, o porni repezit pe drumu' ăl mic.

Pe su' coastă nu întîlni nici un rumîn, dar era convins că nu e om de-aci din sat, ce de-aci, din comună chiar, nu e nimeni care să nu fi auzit încă de dimineață de întoarcerea băiatului. Mulți or să vină să-l vadă, ca de obicei...

Și mai era sigur că unii dintre ei or să ducă vorba nu despre casele pe care le au de vînzare, ci despre casele pe care sint gata să le dea drept zestre pentru fetele lor, alea frumoase.

(fragment din romanul *Pămîntul ne răbdă pe toți*, volumul 2).

SECVENȚE LIRICE

Valentin Petculescu

Valentin Petculescu s-a năcut în Eucurești în anul 1947. Absolvent al Conservatorului „Ciprian Porumbescu”, secția Compoziție. Din 1975 este membru al Uniunii Compozitorilor. Debutează cu poezie în revista noastră și cu proză scurtă în antologia „Desant '83”. Publică poezie în revistele „Astra”, „Dialog”, „Steaua”. A predat Editurii „Cartea Românească” volumul de poezie „Cearcane de aramă”.

Verzile cirezi ale primăverii

Băncile nu mi le mai amintesc știu
Doar că nu-mi încăpeau picioarele prea lungi
Știu doar că bocancii mi-o luau mult înainte
Ca în gilceava înțeleptului cu corpul
Halbele aveau gulere înalte universitare dar
Nu ne șfiam în fața lor — mai rămîneau
De cercetat subsolurile însă timpul era scurt
Și mansardele ni-l răpeau pe tot
Asta între două teme de contrapunct
Și-o rezolvare armonică aminată sine die
dincolo de conservator era parcul
verzile cirezi ale primăverii

Iederă de argint

Să-ți dau un subiect — zice pasărea nopții
Și se destramă ca un fum
Să-ți dau un subiect — zice fata soarelui
Și se face iederă de argint
Să-ți dau un subiect — zice vîru-meu lon
Cel cu o semnătură indescifrabilă într-un colț
al ventricolului drept
Să-ți dau un subiect — zice și iarba il mușcă de gură
Și buzunarele i se umplu de pămînt

Numele ei sălbatic

Prea des invocăm numele ei sălbatic
Prea des îi spălăm picioarele de lut
Numele ei sălbatic cum
Rugii de mure arzînd pe coline
Prea des ne uităm în ochii ei scorburoși
Doar doar ne-o face de-acolo vreun semn fericirea
Prea des invocăm numele ei sălbatic

Și fragedul vîsc

Încerc să ajung la tine ascuns în burta poemului
Ca-ntr-un cal troian — și nu e bine
Te pun să mă reconstitui din așchii sonore
Din lungi ligamente de tăcere
Din cubitusul și radiusul „Africii de sub frunte”
Și nu e bine
Doar ei
Luminosii greci îndrăgostiți de mare
Doar ei te cunosc
Și țărnel și verdele
Și fragedul vîsc

Nocturnă pentru trompetă — II

Ne schimbăm capetele între noi
Ca pe mari monezi ale singurătății
Le schimbăm între noi ca să fim mai frumoși
Și mai puțin triști
Iată zîmbetul meu și ochii mei fără mine
Fremătînd ca niște adolescenți care-au fugit de-acasă
prima dată
Iată îndepărtîndu-se capul și ochii și fruntea mea
Și iată înflorînd aspra trompetă
Muștiucul ei strălucitor ca o dantură nouă
Și țapul de pe umerii mei
Străin și bine mirosind a noapte

După un timp

După un timp — nici nu apucaseși să te bărbierești —
Te trage în jos o lacrimă grea
Ca o limbă de clopot
După un timp — abia întinseseși bine spuma — lacrima se
zvîntă
Se întărește și prinde trup
După un timp — lama vibra încă — vin ploile și crestează-n
pereți
Șanțuri complicate — ceva ca o hartă
A naufragiilor din ultimul secol
Sau ca un text într-o limbă nelocuită încă
Și care-ar putea să însemne:
„Aici s-a născut și s-a sfîrșit în anul de Grație Poetul”.

Și tu lună trimite-i aurora luminii tale
Florilor dați-i gingașul vostru parfum,
Brazilor învățați-l semeția,
Apelor dați-i din neodihna tumultului vostru,
Munților dați-i statornicie,
Tu, cimpule nemărginită dă-i lumescul belșug,
Albinelor dați-i hărnicia adînc trebuincioasă,
Iar tu, țara mea, darul cel mai de preț: numele
tău.

LIDIA MĂNESCU

Flăcările ce m-au consumat

Am vrut să spun: de se sfîrșește
nimic în urmă n-am lăsat
și-mi pare rău că am visat
atîtea lucruri, nebunește.

Ca aerul captiv în pneu
mă umple zilnic disperarea
și strig, dar parcă tac mereu
și-mi cer prin strigăt condamnarea.

Numai copiii pot să spună
cîtă iubire le-am lăsat

doar ei mai pot să recomună
flăcările ce m-au consumat...

Pentru mine, simplu muritor

Dintre toate cite sint pe lume
Numai tu-mi ești candela și crin
Ești un loc crucificat pe-o culme
Unde zilnic urc să mă închin.

Tu-mi apari în boarea dimineții
Și dispari în nopțile tirzii,
Îmbrăcată-n rochiile cetii
De la balul mării insomnii.

Uneori imi ești atît de-aproape
Alteori mi-e frică de apel
Parcă-aș inota în negre ape
Sau aș alerga printr-un tunel.

Trece peste mine Carul Mare
Și-mi zdrobește oasele ușor
POESIA e nemuritoare
Pentru mine, simplu muritor.

CONSTANTIN BOJESCU

TEATRU

Rigorile metaforei dramatice

Două (simple?) inversări de scene (interschimbarea scenei I din actul I cu scena a II-a din același act și mutarea scenei I din actul al III-lea în final) au fost de-ajuns pentru Florin Zamfirescu și studenții-actori din anul IV al I.A.T.C. „I. L. Caragiale” (clasa conf. univ. Olga Tudorache, prof. asociat Florin Zamfirescu) pentru a ne propune un Shakespeare („Visul unei nopți de vară”) re-dimensionat în meruile noile structuri ale contemporaneității. Deschiderea și închiderea spectacolului cu dialogurile grupului de „meșteri” ce vor prezenta / au prezentat interludiul în fața regelui Theseu și a curții sale amplifică, în fapt, valoarea-simbol a respectivului grup, întregindu-l cu o nouă valență: pe de o parte, meșteșugarii societății engleze a sfârșitului de secol XVI, pe de alta chiar trupa de studenți-actori ce urmează să joace spectacolul în întregime. Dimensiunilor fundamentale ale piesei — realitatea și visul —, cea dintâi redescoperită în alte două părți — curtea Atenei premerice și provincia engleză din perioada elisabetană — li se adaugă astfel aceea a mereu proaspătului cotidian. Sigur, tema principală a piesei rămâne dragostea, cu complicatele ei ipostaze (de la tragic până la rotundul fericit al împlinirii), dar studiul propus de studenții I.A.T.C.-iști vizează și atinge un plan mult mai complex (plan subtextual propus de însuși viziunea genială a autorului).

Nu doar gluma feerică, așadar, cu rezolvări „deus-ex-machina” ale unor încercături amoroase, ce nu și-ar mai găsi azi, poate, receptori entuziaști în publicul tinăr (deși, repetăm, dimensiunea aceasta rămâne și este bine comentată în ipostazele ei ludice, cu subtile accente senzuale), ci o dezbateră de substanță asupra aparenței și esenței, a convenției și relativității, a înțelegerii rostului existențial al fiecăruia și nu în ultimul rând, ai rolului actorului ca inițiator al unor asemenea întrebări. Până unde poate merge metafora, pentru a păstra echilibrul aparent al înțelegerii și cel mai profund al înțelesului? „Zidul” sau „Leul” sau „Luciul de Lună” pot fi „incarnate” de meșteșugarii-actori într-o realitate scenică figurativă? Dar „meșterul” Gutuie (Quince), sau Theseu sau Oberon, de către actorul-meșter? Șuviul de comic păsător din interludiu izbucnește, astfel, tocmai din sesizarea de către spectator a neputinței de plonjare în fantezie, a limitelor imaginației meșterilor epocii elisabetane ispitiți de teatru. Vor reuși, în aceeași tentativă, studenții-viitori actori?

Planurile se întrepătrund continuu. Scena din scenă (fără nici un alt decor de feerie) potentează intenția regizorală cu multă subtilitate. „Meșterii” ce se pregătesc să joace interludiul sînt de fapt studenții-actori ce se pregătesc să joace întregul spectacol. (Fetele participă și ele la împărțirea rolurilor). Mihai Bica este Gutuie (Quince) — organizatorul trupei, Theseu (regele Atenei) și Oberon (craiu zinelor); Marius Rogojinschi este Fundulea (Bottom), grecul Egeu (tatăl Hermiei) și Puck spirdușul; Raluca Penu este Hipolita și Zina s.a.m.d. Discret (atît cît să lanseze sugestia) parte din aceste treceri de la un personaj la altul se petrec chiar în scenă, prin rezezi înlocuiri de costum. În acest context, avatarurile amoroase ale cuplurilor Ly-sander-Hermia, Demetrius-Helena, Theseu-Hipolita, Oberon-Titania, Pyramus-Thisbea rămîn într-un plan secund, ele supunîndu-se interogațiilor amintite puse lor înșiși atît de cei din scenă cît și de cei din sală, în încercarea de autodefinire.

„Visul unei nopți de vară” constituie, credem, o alegere fericită pentru debutul în profesie al oricărui tinăr actor. Studiul shakespeareian al lui Florin Zamfirescu este unul dintre cele mai originale propuse scenei și merită aplauze pe măsură.

GABRIEL NĂSTASE

MUZICĂ

Margareta Metaxa

„Pentru cel care iubește melodiile intrupări ale glasului, pentru cel care se lasă cuprins de nesfîrșitul farmec al povestirilor cîntate, opera este o lume cu inconfundabile frumuseți”: iată exprimarea unei pasiuni, căreia muzicologul dr. Grigore Constantinescu i-a dedicat o mare parte din cercetările sale. Muzica de operă — cu ceea ce implică din punct de vedere al mijloacelor componistice, al dramaturgiei, stilisticii sau interpretării — rămîne domeniul preferat, explorat cu dragoste și rafinament de cel care acum ne oferă portretul unei cîntărețe cu o semnificație aparte în istoria Operei Române: **Margareta Metaxa**. Mai puțin — sau chiar deloc cunoscută generațiilor actuale de melomani, soprana a contribuit — împreună cu alți artiști bucureșteni — la organizarea Societății lirice **Opera** (imediat după primul război mondial), merit ce l-a fost confirmat abia după decenii. Am amintit acest fapt pentru a sublinia contextul epocii respective, cînd lua naștere o nouă instituție muzicală de stat, cînd răsuna pentru prima oară năme ce vor deveni faimoase în evoluția teatrului liric interbelic.

Să ne lăsăm călăuziți prin viața cîntăreței, urmînd traseul propus de autor: **La poarta vieții, Cîntul frumos, Întoarcerea, Vremea împlinirii, Ultimii ani de teatru, Amurgul** — capitole precedate simbolic de moto-uri eminesciene, ce închid în ele — ca să dezvăluie ulterior — sensul unei deveniri de excepție. Încă din adolescență, Margareta Metaxa va fi permanent impulsionată spre profesia artistică, apoi susținută cu încredere și devotament de soțul său — Eugen Metaxa, pe al cărui manuscris — **Note biografice** — se bazează în bună măsură materialul documentar al cărții. Studiile vor fi desăvîrșite — cu o dorință continuă de perfecționare — sub îndrumarea Carlotei Leria, Elenei Drăgulescu-Stinghie, Elenei Teodorini, apoi — în Italia — cu Linda Brambilla, Paul Antonio... Astfel, tehnica de formare a glasului sopranei de coloratură va fi completă, cu consecința unei uimitoare virtuozități (așa cum o atestă mărturiile vremii și puținele înregistrări rămase). Impresionează nu numai precizia „ruladelor”, a extrem de dificilelor pasaje de agilitate din belcanto, dar și un anumit timbru cu o notă bizară, o emisie stranie. Succesele din apogeul carierei confirmă, pe de altă parte, abordarea unei largi game expresive — atît cît permite specificul vocii — și permanența preocupare pentru aprofundarea și sublimarea laturii emoționale într-un repertoriu vizind în special romantismul italian — Donizetti (Lucia, Norina, Rosina), Verdi (Violetta, Gilda, Oskar), Puccini (Musetta) — și francez — Délibes (Lakmé), dar fără să neglijeze bijuteriile mozartiene (Regina nopții) sau capodopere beethoveniene (soprana din **Simfonia a IX-a**).

Dacă ne-a oferit — spre ghidaj — analize muzicale, vocale, dramaturgice ale unor asemenea roluri (de la stilul buf la cel tragic), Grigore Constantinescu adaugă — ca o condiție esențială în interpretare — o schiță a temperamentului echilibrat, sobru, lucid ce o caracterizează pe Margareta Metaxa, accentuînd comportamentul său rezervat, delicat. Artista a știut să treacă peste greutățile întâmpinate în nu întotdeauna mirifica lume a operei, încă de la debut și pînă la celebritate. Și aici, convingerea că familia și scena au importanță egală îi menține liniștea sufletească, chiar dacă refuzul de a abandona obligațiile cotidiene înseamnă renunțarea la statutul de vedetă.

Nu am făcut decît să parcurgem sumar cîteva momente ale cărții, în scopul de a consemna încă o apariție monografică a Editurii Muzicale 1987. Și pentru a încheia într-un stil spontan narativ, poetic în plasticitatea sa, în frumusețea curgerii cuvintelor, apelăm din nou la Grigore Constantinescu: „Ceva din care să se poată descifra locul Margaretei Metaxa a trecut prin perdeaua de fum a timpului, pildă pentru cei mai tineri, care cîntă sau ascultă cîntecul...”

VALENTINA SANDU

PLASTICĂ

Autenticitate și consacrare

GHEORGHE CONSTANTIN e unul din pictorii contemporani mai cu osebire drag inimii mele, poate și pentru că am avut prilejul să-l urmăresc evolutiv timp de aproape două decenii, încă din perioada incipientă a operei sale, pe cînd își programa orele de sevălet prin colțuri de atelier streine, obläduite de Mircea Ștefănescu sau de Piliuță și aciuat atmosferei conviviale de la **Salonul feldio-rean**. De altfel, încă de la primele sale expoziții personale (La „Atelier-35” în 1975 și la Galeria „Orizont” în 1978) întimpinam cu încredere, printr-o cronică plastică apărută în „România literară” pe care o intitulasem „Un colorist autentic”, apariția acestui nou pictor român, pe care îl consideram, încă de pe atunci: un nume cert în **suita marilor noștri colorişti** Luchian, Lucian Grigorescu și Ciucurencu. Imi revindic cu bucurie această „planetă augurală” pe care i-o hărăzisem lui Gheorghe Constantin, amplificîndu-mi starea contemplativă și dispoziția estetică odată cu **personală** lui recentă, de la Galeria „Simeze”, cu ocazia căreia putem trece de la conceptul de **autenticitate** la cel al **consacrării**.

Remarcam și cu ani în urmă faptul că acest pictor, absolvent al Institutului „N. Grigorescu” — promoția 1973, deși a fost elevul maestrului Corneliiu Baba, își urma linia propriei vocații și a temperamentului său interiorizat, transfigurînd realitatea printr-un filtru intim și o emisie impresionistă, preferînd armonia tonurilor diafane și mi-reasma nuanțelor, într-o manieră comparativă cu poezia începutului de secol sugerată de Dimitrie Anghel sub egida lui Mitif — „poetul florilor”. Înfrățit, printr-o simpatie de generație, cu colegul său Anghel Neagu, dar și prin însușirea unor procedee comune în privința tehnicii, Gheorghe Constantin atestă un rafinament extrem al paletei și chiar fără a forța metafora se poate spune că pictează cu efulgurații de nea și cu petale de magnolii.

Diaphanitatea lucrărilor sale este harul unor îndelungi studii și ore de trudă pe centimetrul pătrat al pinzei expuse și mi-amintesc că, de multe ori, cînd vedeam cît de mult, săptămîni întregi, în-sista asupra cîte unei miniaturi, încerca să-mi alunge nedumerirea oferindu-mi un pachet de vin bun și spunîndu-mi cu bunăvoință angelică: „**Nea Tudore, culoarea trebuie degustată ca o ambrozio, aîtfel rămîne o simplă vopsea!**”

Transferul opticului pe papila gustativă pare o nouă recordare sinestezică, dar clanul „singapore-nilor” și cel al „feldioarenilor” oficiau în mod obișnuit asemenea rituri dionisiace.

Pinzele lui Gheorghe Constantin predispun la o lejeră reverie, sugestionîndu-ne transparența învăluitoare și binefăcerea luminii în orele cele mai temperate. Temele lui naturiste certifica sățios voluptatea carnației formale prin „gustul” culorii. Aceeași apetență filtrată prin rozuri și chihlimbarii osmoze și mărturisită și în peisajii „observînd în-să în această ultimă expoziție intervenția obsesivă a unor noi registre, abordarea curajoasă a griurilor și alburilor, în alternanță savantă, urmîrînd în continuare procesul impresionist al geometrînzării figurative.

Cu totul remarcabilă apare și portretistica lui, spectrele autoportretelor sale văzute printr-o oglindă brumată, cumînd farmecul vegetal și volatilitatea chimiei cromate într-o viziune intim-hamletiană sau de magie gongorică.

Fluența nuanțată a culorii substituie în permanență duritatea desenului, asumîndu-și **precizarea stărilor psihice și momentul** de contemplație. Prezența lui Gheorghe Constantin în plastica noastră contemporană marchează, într-adevăr, un asemenea **moment** al duratei sale eterne, pictura sa innobilează anotimpul nostru și lărgeste unghiul evocării.

TUDOR GEORGE

Sfatul lui Beralde

Contrar părerilor că auto-referința și reflexivitatea limbajului ar aparține artei din ultimul timp, aserțiunile cercetărilor în domeniu afirmă că ele sînt vechi cît și limbajul și că își au rădăcina chiar în ceea ce Piaget numea **decentrarea** eului în raport cu sine și lumea. Reflexivitatea și autoreferința desemnează, după cum scrie Solomon Marcus, „capacitatea unui sistem semiotic de a se întoarce asupra lui însuși, de a deveni propriul său obiect și de a se referi la sine”. (**Paradoxul**, Ed. Albatros, Buc., 1984, p. 139).

Și, spre a arăta că autoreferința limbajului nu este o problemă de „ultimă oră”, să ne amintim, de pildă, de teatrul lui Moliere, de piesa **Improvizația de la Versailles** (1663) — un pirandellism în **nuce** — sau chiar de ultima piesă a marelui comediograf, **Bolnavul inchipuit** (1673), unde în scena a 3-a din actul

al III-lea întreaga piesă devine propriul său obiect. **Beralde**, fratele ipohondricului Argan, pentru a-l vindeca pe acesta, îi propune să vadă reprezentarea lui Moliere, referitoare la cazul său: „**Beralde**: N-am de gînd să lupt împotriva medicinei și-i treaba fiecăruia, pe propria lui piele, să creadă ce-o pofti! Vorbesc doar între noi și aș fi dorit să te pot smulge nițel din greșeala în care te afli; iar pentru a te distra, să te duc să vezi, în legătură cu asta, una din comediile lui Moliere. **Argan**: E cam obraznic acest Moliere al tău, cu comediile lui, și-l găsesc destul de ridicol cînd se apucă să ridă de niște oameni cinstiți, ca doctorii. **Beralde**: Nu de medici își bate el joc, ci de ridicolul medicinei. **Argan**: Nu-i rostul lui să-și vire nasul în treburile medicinei! E un caraghios, un neobrăzat, care își bate joc de consultații și rețete, care se agață de

corpul medical și aduce pe scenă persoane atît de demne de respect ca medicii. **Beralde**: Ce altceva vei fi voind să înfățișeze decît diferitele ocupații omenești? De altfel, în fiecare zi sînt înfățișați pe scenă prinți și regi, care sînt cel puțin tot atît de onorabili ca și medicii. **Argan**: Pe dracu! Dacă aș fi doctor, i-aș plăti obrăznicia atunci cînd s-ar îmbolnăvi, lăsîndu-l să moară ca un ciine. Și orice ar face, sau ar spune, nu i-aș prescrie nici cea mai mică luare de singe, nici cea mai mică spălătură, spunîndu-i: «Crapă, crapă, asta o să te învețe minte să-ți mai bați joc altă dată de medici!». **Beralde**: Ești pornit rău împotriva lui. **Argan**: Ba bine că nu! E un nenorocit și, dacă doctorii au minte, vor face ceea ce spun eu. **Beralde**: El va fi mai înțelept decît doctorii săi, căci nu le va cere niciodată ajutorul. **Argan**: Cu atît mai rău pentru el, dacă nu s-a folo-

sit niciodată de doctorii. **Beralde**: Are motivele lui să refuze orice leac. El susține că așa ceva nu e îngăduit oamenilor robuști, care au încă puteri să lupte cu leacurile și cu boala. **Argan**: Vezi, astea-s niște motive prostești. Te rog, frățioare, să nu mai vorbim de omul ăsta, căci imi tulburi fierea și iar m-apucă durerile (Moliere, **Opere IV**, E.S.P.L.A. Buc., 1958, pp. 693—694). Buc-la autoreferențială a textului dramatic, care reglează propriu-zis structura piesei și, în cele din urmă a spectacolului, este o funcție metateatrală a teatrului, ea introduce pe autor în lumea personajelor, generează un dublu registru de desfășurare a acțiunii dramatice, instituindu-se pe un fecund paradox: personajele încep să fie conștiente de sine ca altul și, în același timp, să fie conștiente de această situație. Acest exemplu de autoreferință confirmă ideea că limbajul își poartă autoreferința cu el, precum fluviul imaginea sa.

DUMITRU VELEA

Teodor Răducan: „Primăvara”

Pe ce credeți că se bazează succesul romanului „CEL MAI IUBIT DINTRE PĂMÎNTENI”?

Laura Bișoc (studentă)

Istoria unui contemporan

Orice mare carte („Cel mai iubit dintre pământeni” nu putea face excepție) are în scurtă vreme de suferit de pe urma unei parazitări interpretative cu clișee desprinse de substanța operii, dar cu atât mai prolifică, fiindcă ajung să i se substituie. Ele aprind spiritele la focal vii colorat al controverselor lipsite de legătură cu fondul problemei.

Discuția dacă Petrini este sau nu filosof, creator genial; dacă rezistă sau nu cartea fiindcă Petrini n-are sistem filosofic, mi se pare a ilustra perfect cele spuse mai sus. Se pot aduce următoarele argumente: 1) Un asistent la filosofie e departe de a fi un filosof. 2) Un intelectual cu pregătire și preocupări filosofice nu este întotdeauna un filosof. 3) Un filosof nu este cu necesitate un creator de sistem (mai ales într-o epocă de pulverizare cunoașterii ca a noastră). 4) Într-un roman despre un filosof (roman, nu biografie!), filosofia lui nu ne interesează. Prin filosofie înțeleg aici rezultatul unei decantări teoretice, un model de gândire cu existență culturală autonomă. Ea face obiectul lucrărilor de specialitate. „Filosofia” ca atitudine afectivă, cumul de uluiri dezordonate în fața lumii, arsenalul de prejudecăți operaționale în viața cotidiană, evident, ne interesează. Acest spectacol al naturii umane e piinea dintotdeauna a literaturii. Iar la Petrini, grație formației și preocupărilor sale, această natură umană are capacitatea unei superioare auto-reflexii și auto-exprimării. El este intelectualul cu o gândire puternică și personală (chiar dacă nu absolut originală), fascinat atât de lumea ideilor, cât și de împlinirea în existență, nu doar în operă. I s-a reproșat lui Marin Preda că nu l-a făcut pe protagonist „altceva”. Dar astfel am fi pierdut un prețios personaj: filosofia. Poate singurul tragic până la capăt. (Alți germeni ai tragicului în roman eșuează în grotesc sau melodramă). Suverana cunoaștere adusă pe ultima treaptă a umilinței într-o epocă tulbură, prin anularea libertății de a da un sens lumii.

„Cel mai iubit dintre pământeni” e o carte captivantă sub aspectul de turnir al ideilor. Puține pasaje sunt neconvingătoare (ex: imaginea unui Blaga care are întru totul obsesiile și sintagmele lui Petrini), dar ele se pierd în suvoial narativ irezistibil care îl saltează pe cititor. Dacă unele teorii pot apărea vagi sau aberante (ex: originea divină a puterii și a războiului, înțelegând prin divin „puterile cosmosului” care „veghează”, sau considerațiile optimiste-utopice despre viitorul omenirii), ele țin de o strategie a autorului, care pune în evidență evoluția personajului, un tânăr trufaș și necunosător al lumii. Petrini însuși se surprinde spunând „naivități grave și locuri comune”. Importante sînt patosul cu care eroul trăiește aceste idei și viteza cu care ele devin inoperante, aducându-l în situația de a suspecta „insignifianta spiritului și a filosofiei în fața istoriei brutale și nepăsătoare a oamenilor”. Mai tirziu va descoperi „cu uimire” că pentru a lăsa în gândirea lumii dîra unei lumini e nevoie de un efort „suprem, aproape inuman”, pe care el încă nu îl făcuse. Sfirșitul romanului îl găsește prizonier al singurătății și indoielii, datorită neputinței de a se raporta la o posteritate abstractă, ca și a celeia de a stabili comunicarea cu contemporanii săi.

Filosofia nu este însă singurul teren mișcător al acestui roman. Cititorii sentimentali vor deplînge desigur esecurile erotice ale unui suflet însetat de iubire, lipsa lui de noroc. Numai că Petrini slujește aceluiași zeu modern al iubirii ca și partenerile sale. Tribulațiile lui sînt exemplare pentru erosul individualismului, în care cei doi parteneri caută cu disperare să-și salveze eul, luptă împotriva anulării de sine într-o extatică identificare cu celălalt. Comportamentul Matildei este o ilustrare paroxistică a acestui adevăr. Petrini însuși e conștient de impuritatea iubirii în jurul căreia „se învîrt toate”, ea e posesiune și nu dăruire. La temelia relației sale cu Matilda, eroul pune vanitate, neîncredere și dispreț disimulat. Dinamica lui sufletească este cea a unei continuu pînă și retrageri în așteptarea dovezii de dragoste care trebuie întotdeauna să vină din partea celuilalt. O listă a paradoxurilor

iubirii în „Cel mai iubit dintre pământeni” este sugestivă: „o iubește fiindcă n-o iubește” (formatul de Matilda), „m-am îndrăgostit de tine în locul tău” și „ce fericiți am fost atunci împreună fiindcă nu ne iubeam” (formule de Petrini în relația cu Suzy). Complăcindu-se cu nepăsare seniorială în aparentele iubirii, Petrini e un prost cunoscător al femeii. Nu același lucru s-ar putea spune despre creatorul lui.

Nici un alt scriitor român nu a mai surprins, în același roman, în chip atât de variat și pregnant, dificila categorie umană a feminității. Marin Preda ne oferă o galerie întreagă de tipuri feminine memorabile: 1) Femeia — curtezană, înflăcătoare desăvîrșită în misterele voluptății, aspirînd la tinerețea eternă — Nineta. Ideea lui Petrini de a o lua de nevastă e cel puțin naivă, dacă nu chiar irreverențioasă! 2) Femeia ca desăvîrșire a femeii și lipsă totală a conținutului ideatic și afectiv. Imagine a prostiei absolute, cu consecințe vitale dezastruoase — Căprioara. 3) Femeia stihială și contradictorie, un adevărat lăcaș al demonilor. Voluptuoasă și frigidă, perversă și naivă, impunătoare și ridicolă. Instincte sociale foarte puternice, inteligență pragmatică, simț psihologic fin, evidente calități materne. O anumită atitudine față de cultură, aculturală în esență: combinație de snobism feroce și totală confuzie a valorilor — Matilda. 4) Femeia virtuoaasă, ireproșabilă în îndeplinirea îndatoririlor sale. pioasă, castă și devotată. Un singur amănunt îi umbrește desăvîrșirea: neputința de a lerta. Edificarea desăvîrșirii pe o frustrare asumată cu înumană mîndrie. Femeia care și-a suprapus perfect viața pe rolurile ei ancestrale de soție și mamă, reprimînd orice dezordine a individualității. Prețul plătit este întransigența ca infirmitate, ca formă a neînțelegerii — Mama. 5) Femeia fascinantă prin mister, prin voalarea identității sale. Misterul poate ține de interioritate și atunci e incuizabil, sau poate ține de exterioritate, și, odată dezvăluit, vraja se spulberă — Suzy. 6) O imagine privilegiată a feminității, care nu mai e percepută prin prisma ostilității dintre sexe. Mai mult o relație decît un tip uman. Bărbatul devenit tată își poate oferi dragostea fără temere și suspiciune — mica Silvia.

O trecere din domeniul erosului în cel al senzaționalului nu face decît să unească două registre „forte” ale romanului de succes. Adesea vedem în senzațional un compromis facil al autorului cu gustul comun. Numai că în acest roman atît senzaționalul polițist, cit și cel istoric ascund o metafizică. Ideea care îl susține pe primul este neputința de a ne sustrage unor anomalii stupide ale destinului, pe care altfel le contemplăm senini în viața celorlalți sau în ficțiune. Senzaționalul istoric (evoluții sociale spectaculoase, grefate pe o totală neadeccare morală) trimite spre ideea unei carnavalistic relativități a valorilor. Curtezana ajunsă bibliotecară / turnătoare / nevastă; revoluționarul dirz de odinioară — prietenul laș, puțin fanfaron de astăzi; plăcintarul devenit primar, în luptă cu cariatidele; dentistul ajuns decan la filosofie; grupul deratizatorilor promovați cetățeni respectabili (Calistrat e chiar distins cu Premiul de stat), Mișună în acest roman o faună uluitoare, o lume a cubleșilor și a calcanilor, sub semnul „fatalității și al smintelii”. Realizarea ei artistică este excepțională, mai grăitoare decît ultimul eseu al eroului principal.

Despre acesta din urmă s-a acreditat ideea că este un cavalier fără prihană, adversar neimpăcat al compromisului și prin aceasta erou tragic. O analiză mai neîncrezătoare pornește de la premisa că toți sîntem eroi scriindu-ne jurnalele; oricîtă luciditate ne-am impune, orgoliul în chip fatal limitează. Există în Petrini o anumită silă de impurificare, ambiția de a trăi „în afara erorii”, de a trata viața cu o „nepăsare tandră”.

Tragic Petrini nu este, fiindcă el nu sparge cu adevărat limita felului de a fi al contemporanilor săi. El e poate mai lucid și mai lovit de soartă, dar nu mai puțin obsedat de gîndul de a se sustrage. Lipsa de solidaritate și compasiune a lumii în care Petrini trăiește e copleșitoare. Atomizarea ei sfîrșite în trivialitate și violentă.

Povestea lui (și nu numai a lui) este povestea unei umanități care, privată istoric de posibilitatea unor satisfacții exterioare, se dovedește incapabilă să treacă examenul fundamental al vieții interioare: dragostea.

Monica Spiridon

Cartea de recitare

În ordine strict cronologică, marile reușite ale lui Marin Preda sînt — după părerea mea — **Întîlnirea din pămînturi**, **Morometii I**, **Imposibila întoarcere** și **Viața ca o pradă**. (Din motive care se vor limpezi în cele de mai jos, nu fac nici o deosebire între cărțile „autorului” și cărțile „personajelor”). Alături de **Morometii II**, ultima ediție a **Risipitorilor** și **Intrusul**, **Cel mai iubit dintre pămînteni** se numără printre romanele din „aliaj impur”, cu un număr mai mic de carate. Cum însă valoarea se validează în timp, iar succesul de librărie nu coincide, nicăieri, cu acela de critică, cele mai „prizate” romane ale scriitorului au fost — citînd tot cronologic — **Marele singuratic**, **Delirul** și **Cel mai iubit dintre pămînteni**. Au intrat în joc și concesiile făcute de scriitor mentalității „de consum” — îndeosebi după consacrarea sa socială — precum și o serie de factori extra-literari, care au contribuit la voga facilă a multor romane despre „obsedantul deceniu”. (Aș cita, absolut la întîmplare, **Caloianul** de Ion Lăncrănjan). Situația aparte a „trilogiei” ultime ține mai degrabă de **priza sa la o suprafață socio-culturală foarte largă**. Ea acoperă, fără indoială, și acea categorie — însemnată numeric — de public, care a gustat-o din motivele enumerate mai sus. Dintre intelectualii cu cele mai diferite formații s-au recrutat o bună parte dintre cititorii entuziaști ai cărții. Fapt absolut explicabil, dacă ne gîndim că romanul se ocupă de tribulațiile exemplare ale unei conștiințe care, în circumstanțe potrivnice, își caută temeiuri de angajament moral și de con-simțămînt. În fine, cititorii avizați, cu influență asupra canalelor de popularizare (**mass media** și presa), au trecut, de regulă, sub tăcere scăderile cărții, subliniindu-i (**cu îndreptățire**, aș zice) aspectul semnificativ, în ansamblul creației încheiate a lui Preda. După părerea mea, avem de-a face cu un caz exemplar de **feed-back**, adică de influență retroactivă a lecturii unei cărți asupra celorlalte, scrise de același autor. Iată cum.

Eseurile, convorbirile, confesiunile lui Preda revin la două universuri polare de referință numite, prin aproximări metaforice, experiența și închipuirea, concretul și idealul, conjuncturalul și eternul, sfera realului și aceea a spiritului. În ultimul roman, scriitorul pune în ecuație, în mod tranșant, opozițiile formulate anterior cu o anume ambiguitate. Petrinității, de pildă, crede doar în evidențele pozitive ale realității și sancționează drastic tot ce ține de exercițiul spiritului, de lumea culturală, exprimînd „mentalitatea curentă a unei civilizații tehnice, care se putea lipsi fără pagubă de poezii”. Recunoscînd doar sancțiunea experienței, un astfel de stil cognitiv este lipsit de o normă morală, care să solicite angajamentul afectiv. „Simțeam că în alcătuirea intimă a ființei mele exista o lege — precizează fiul — și în a lui nu, și cum putea trăi fără această lege sau ce lege îl călăuzea?” Cu mama lucrurile stau exact invers. Nimic din ce învață despre lumea concretă nu are „realitate” — adică priză la sistemul ei moral-afectiv. „Învățase și ea la liceu că pămîntul e rotund, că e o planetă care se întindește în jurul soarelui și că distanța dintre pămînt și cea mai apropiată stea... da’ nu, aceste lucruri n-o turburau deloc, n-avea sentimentul că erau adevărate.” Asta în timp ce mitul instanței transcendente prezintă pentru ea o certitudine a spiritului și nu suferă cenzura concretului — la care o supune, cu ironie, fiul ei. Petrini refuză instinctiv ambele alternative, privindu-le pe una din perspectiva celeilalte. Soția sa, Matilda, oscilează dramatic și fără soluție între cele două extreme, pe care încearcă să le acomodeze Petrini. Pe de o parte, acționează ca o forță „oarbă”, refractară la cenzura spiritului: „Fusese mai puternică decît mine, acționase ca o forță a naturii, nici un gînd n-o speriasse”. Pe de altă, este ispitită de „idei generale”, debitate cu emfază necritică și cu o mare agresivitate doctrinară.

Privite dintr-o atare perspectivă, personajele întregii opere a lui Preda pot fi distribuite în două tabere opuse, de regulă beligerante.

O bună parte dintre ele par să demonstreze (în chip cam didactic) incompatibilitatea celor două planuri de referință. Alții însă, la fel ca Petrini, pun în cauză separația de bunuri între rațiunea practică și „mitologia culturală”, între libertatea conștiinței și coparticiparea afectivă la un sistem de norme. Cronoa-

logic vorbind, primul dintre aceștia este Ilie Moromete. El dispune de o tehnică eficientă grație căreia „naturalul” este tradus în „cultural” și invers. Lecturile sale transpun clișeele, imaginile culturale colportate de gazetă în cîmpul familiar al experienței comune. Auditorii din poiană sînt coparticipanți la „iluzia” că, astfel, totul poate să devină explicabil, acceptabil. Cînd Niculae vîntură la Siliștea ideea nebuloasă a unei „noi religii a omului”, tatăl se alarmează, vîzînd cum își pierde cuvintele priza la real, „acolo, în grădina lui, sub dud”. În schimb, istorisirile uimitoare fabricate de Moromete după vînzarea porumbului sau referirile sale la „socoteala ciobanului”, în cele mai neașteptate ocazii, parcurg drumul invers, dovedind vocația cotidianului de a fi proiectat în paradigmă și mit.

În **Cel mai iubit dintre pămînteni**, iluzia de stirpe „morometeană” a lui Petrini își găsește o formă adecvată de expresie, dînd naștere unui stil creator. Gnoza este, în fond, o mitologie științifică. (Un „basm modern”, cum precizează Petrini). Intemeind o doctrină morală pe temeliile fizicii — sau pe „comportarea fără logică a elementelor”, Petrini nu procedează altfel decît Cocoșilă, care, de asemeni, silește transcendența „să se arate”, convocînd-o în ogradă și injurînd-o „cu o anume filosofie”. La fel ca Moromete-tatăl, Petrini forțează și traseul invers — adică „reducere” viața la mit, ca în faimosul dialog domestic despre aruncarea copilului în prăpastie. Vitorul tată invocă modelul Oedip ca să neutralizeze agresivitatea biologică a mamei și să descopere în orice scenariu al vieții o „esență” paradigmatică („...naște-l să existe în sine, ca esență...”) În caiete, Petrini își rememorează viața, trecînd-o, obstinat, prin traforul unor modele culturale — Socrate, Spinoza, Rousseau — care îi ridică destinul de la „cazul judiciar” la paradigmă. Pornind de la „barbaria concretului, pe larg etalat, cu plăcere vizibilă și pe care nu l-am putut ocoli” el durează, pe experiențele din infernul necesității, un... mit: „Mitul acesta al fericirii prin iubire, al acestei iubiri descrise aici și nu al iubirii aproapei, n-a încetat și nu va înceta să existe pe pămîntul nostru...”

Iată de ce, așa cum spuneam, romanul este interesant și semnificativ pentru orice intelectual al timpului nostru. Ductul cognitiv și atitudinal ilustrat de Petrini este, în fond, o expresie a scepticismului în fața opoziției tranșante dintre natură și cultură, tăgadă și „încredere”, experiență și mit cultural, emancipare a conștiinței și devotament față de un sistem preexistent de norme. Asta pe de o parte. Pe de altă, în tripla sa ipostază — cognitivă, atitudinală și creatoare — el poate fi atribuit și scriitorului Preda. Din **Viața ca o pradă** știm că „mitologilor” (termenul este al autorului) care reclamau credința oarbă el le opunea un catehism al dubiului și o „mistică a întroagației”. Creatorul a scris numai despre ce a „cunoscut” și „trăit” nemijlocit țînd, la fel ca personajul-autor Petrini, vămile deschise dintre experiență și lumea închipuirii. Deși lumea Siliștei și-a pierdut aptitudinea „miraculoasă” de a fi trambulină pentru elevații în paradigmă și mit, Preda reinvie „iluzia” din poiană, făcîndu-i dreptate „în spirit” — adică în operă, de la un capăt la altul.

Desfășurînd demonstrativ și problematizînd deschis ce rămînea în alte cărți implicit, ultimul roman iluminează retroactiv întreaga operă, relevîndu-i genul proximal și argumentele de unitate. **Mutatis mutandis**, la fel ca în ficțiunile lui Sadoveanu, la Preda, între vocația contemplativă a țărănului și cea a unui personaj care exercită o indeletnicire speculativă nu există o deosebire calitativă, ci mai degrabă una de mijloace — țînd de instrumentele cu care operează problematizarea și desfășurarea în discurs. În **Imposibila întoarcere**, Marin Preda susținea că un scriitor poate rămîne fidel aceleiași tipologii umane și problematici morale, în pofida oscilației de mediu și de formație a personajelor sale. Că așa stau lucrurile o dovedește și faptul că Preda s-a angajat într-o emulație opozițivă și într-o polemică interioară cu o serie de scriitori de primă mărime — autori de roman „rural” dar și „cîntadin”: Rebreanu și Sadoveanu dar și Călinescu sau Camil Petrescu figurează printre cei pe care prozatorul îi „re-citește” scriînd. Petrini este în mod vădit un anti-Ioanide ca și un Ștefan Gheorghidiu de la Siliștea-Gumești. O lectură contrastivă de același tip suportă și romane, precum **Delirul**, **Intrusul** sau **Risipitorii**. Mă număr printre cei care cred că o lectură a creației lui Preda, de la început cu știința sfîrșitului, ar da rezultate surprinzătoare și ar clătina multe inerii de lectură: ale criticilor ca și ale publicului larg. **Cel mai iubit dintre pămînteni** este, în multe privințe, cartea de recitare a operei, lui Marin Preda.

„De vrei cu toți, în timpul nopții, un somn în tihă să gustăți; Nu faceți schimb de ilustrate cu cel primar din Cirligati”

(COTADI ȘI DRAGOMIR)

Încercând să-i găsim un loc — locul lui! — mitropolitului Dosoftei în istoria literaturii române, trebuie să analizăm, cu inima curată, admirabila sa **Psaltire în versuri**. Asta înseamnă apelul automat la „Acolo ședzum și plinsăm”, enunț celebrisim, care a marcat conștiința mai tuturor poezilor români, de la marii clasici la ultimii sosiți (un Virgil Mihaiu, bunăoară).

Studiul specializat al **Psaltirii** — și, mai cu seamă, cel comparativ — ridică însă o dublă problemă: reprezintă cele aproximativ 8600 de versuri pur și simplu o (horribile dictu!) ...compilație sau o operă literară de sine stătătoare (1) și în cazul afirmării „paternității poetice” a lui Dosoftei, în ce măsură putem vorbi de valoarea intrinsecă și extrinsecă a acestui text? (2) Astfel spus, e vorba de o discuție asupra originalității și a autenticității (în sens axiologic) a psalmilor.

Originalitatea ar putea fi analizată în funcție de text (a) și de context (b). Propunem acest rezumat: a) Psalmii originali, atribuiți de tradiție lui David, nu erau versificați. Fenomenul are loc după marca schismă, în catolicism. Liderul genului este, în Franța, Clément Marot; b) Dosoftei preia indirect acest tip nou de structurare, prin intermediar polonez (de asemenea, catolic). Este vorba, știm cu toții, de Kochanowski. Dar Dosoftei reprezintă, nu doar văzut prin prisma demnității sale ierarhice, un produs și un exponent re-producător al ortodoxismului. Asistăm, deci, la o translație de profunzime („de profundis... cantavi”!), de la un spațiu cultural la altul. Lumea ortodoxă (Constantinopol, balcanicii, pravoslavnicii) nu cunoaște psalmii în versuri. Deci, față de originalul ebraic și sistemul ortodox derivat, Dosoftei e un original, inspirat și influențat de un alt spațiu cultural. Originalitatea sa o constituie, deopotrivă, flexibilitatea teoretică cu care gîndeste un model consacrat și, cu atât mai mult, îndrăzneala, practică, a introducerii efective a inovației.

Dosoftei e un original, dar n-am făcut decât să soluționăm o falsă problemă! Fiind vorba, să nu uităm, de un text religios, de uz cultic curent, nici măcar nu se poate pune problema originalității, așa cum este ea de regulă înțeleasă.

Este aceasta o axiomă unanim respectată.

Mai bine-zis, nu e vorba de originalitatea în creație, ci de originalitatea în adaptare („Noile frumuseți se nasc din noi sinteze”, zicea un enciclopedist ca Leonardo da Vinci). Originalitatea în adaptare implică însă autenticitatea axiologică a operei analizate, care să-i permită acestuia integrarea într-o altă paradigmă, cea a literaturii. Considerăm, deci, că un text cu destinație parali-literară are valoare de operă literară numai atunci cînd, independent de destinația sa inițială, îndeplinește atributele esențiale minimale ale artefactului conștient.

În cazul lui Dosoftei, opera sa beneficiază de avantajul incontestabil al funcționării, în plan diacronic, în chip de cap de serie. Lucru lesne de demonstrat, țînind cont, de pildă, de adnotările eminesciene pe

cul de lume al lui Anton Pann, cit și la „cînticele” lui Miron Radu Paraschivescu. Elocvent e faptul că primul preia direct citiva din psalmii a-tipici, cei apropiați de folclor (cu versuri scurte, de 6 silabe vs. 12 silabe la psalmii canonici), cu scopul mărturisit de a-i introduce într-un alt tip de folclor, cel urban. Exemplul arhicunoscut: „Limbile să salte”. Un (aparent) paradox face din subtilul și eruditul prelat un practicant atemporal al acelei (atenție la interpretarea corectă a termenului!) **Trivialliteratur...**

Am verificat, pînă acum, autenticitatea lui Dosoftei în planul culturii noastre (de fapt, a **Psalmilor** raportați la poezia românească de acum și de atunci). Rămîne să facem același lucru privind textul, dincolo de seria literară (istorică sau nu), prin sine însuși.

Să luăm faimosul psalm 136 („La apa Vavilonului”). Reluctanța posibilă în fața afirmării axiomatiche a unui **univers poetic constituit** dispare în fața genezei interioare a textului. Comparația cea mai indicată este cea cu textul „gramatica-

tre” — versiunea din 1944 cu „bucine ferecate lăsam prin sălcii aninate” — în cea din 1673). Și totuși, dintr-o anumită perspectivă, această elementară sfidare a logicii reprezentării găsim un merit al psalmistului, Dosoftei „simte” elementul alogen și îl inocuește, chiar dacă, azi, ne-ar veni mai greu să înțelegem cam cum ar arăta niște „tribițe” agățate de sălcii riverane apei Vavilonului. Este nici, totuși, o tresărire a conștiinței auctoriale, în varianta ei pragmatică (adresarea către norodul autohton).

Forța auto-blasfemică a lui Dosoftei depășește sensibil pasajul analog din varianta modernă. El acordă o deosebită importanță acestui punct de climax auto-contra și, după pregătirea strategică din pasajul anterior, izbucnește: „De te-ăș uita țară sfîntă, Atuncea să-mi vie smîntă, Și dreapta mea să uite

A schimba vîers în lăute Și să mi se prînză limba

De gingini, jilindu-mi scîrba De te-ăș mai putea uita-te (...)”

„Tu, față vavilonească, Răul va să te tîlnească Va fi ș-acela-n fericce Ce-ți va veni să te sîrice. Că-ți să va-ntoarce darul, Cum ne-nchini tu cu păharul, Cînd cuconii tăi de ziduri Vor zdrobi-i ca nește hîrburi”.

Față de: „Fieca Babilonului, dornică de pustire, fericce de cel ce-ți va plăi, după fapta ce ne-ai făcut tu nouă; fericce de cel ce va lua și va lavi de piatră prunciul tăi”.

De remarcat aici și o altă adecvare la spațiul socio-cultural intern, inovatorul psalmist adresîndu-se turmei sale dintr-un amvon ce ține cont de canalul optim de comunicare cu ai săi supuși într-ale celor sfînte... dar și într-ale celor lumesti. Inversînd din nou cronologia, să urmărim cum „fapta ce ne-ai făcut tu nouă” devine „darul / cum ne-nchini tu cu păharul” (sic! subl. mea).

Am afirmat, deci, originalitatea adaptării lui Dosoftei și autenticitatea axiologică a versetelor sale. Din perspectivă strict literară, am descoperit un prim caz de (exacerbată) conștiință auctorială, ce reiese din geneza interioară a textului analizat și din orgoliul implicit al acestui prim producător conștient de text poetic din literatura română. Am folosit în demonstrație un artificiu permis numai într-un studiu pur literar. (Prin reordonarea versiunilor din 1673 și, respectiv, din 1944, ne înscrim în același spațiu virtual al literaturii, oricînd modificabil, și în care potențele nu se mai actualizează vectorial). Am afirmat, astfel, implicit și explicit **literaritatea** operei lui Dosoftei. După atîtea afirmații, negația spontană a cititorului va fi legată de titlul și de motto-ul ales de către ne-ortodoxul (eh, voilă!) nostru studiu. Prezența lui Urmuz într-un studiu dedicat lui Dosoftei vine și mai mult să consolideze ipoteza deplinei virtualității a spațiului literar. T. S. Eliot n-ar fi protestat prea mult dacă ar fi avut stîniță de aceste „malversațiuni”. E doar un exemplu și un argument încă vag. Dar nici lui Dosoftei nu i-ar fi displicut poate o alare referință livrescă.

„Limbile să salte!” Las cititorului întregă libertate de comentariu metafizic. Îmi permit doar să-i sugerez, din încrețurile satisfacției de substituție, cîteva „jocuri ale schimbului”: **psalmi / ilustrate, Kochanowski / cel primar din Cirligati** etc. Îmi amintesc, odată, am găsit într-o bibliotecă de țară un volum în care erau juxtapuse aiurea, cu pelicanol, pagini de proveniență (cel puțin) bizară. Era, cred, o antologie involuntară sau — în nuce — un op al lui George Steiner.

DAN-SILVIU BOERESCU

Desalinizarea apei dulci

exemplarul de la Iași, regăsite în structura de suprafață a textelor sale. E vorba de imagini și motive, dar și de aspecte prozodice ori de micile mari chestiuni similare, legate de partea tehnică a producției literare (rafinamentul rimei rare — „uită-te/cetate” — are în Dosoftei un precursor direct al lui Eminescu; alte virste ale culturii, un Călinescu, cel din **Lauda lucrurilor**, sau un Nichita Stănescu, nu fac decât să adauge alte mărgele — mai rotunde, mai polisate, „mai frumoase” — pe ata inaugurată cu mansuetudine de polivalentul mitropolit, citor și în ale versi-ficației canoane).

Considerînd, din punctul de vedere al istoriei literare, spațiul cultural autohton, o contribuție fundamentală a lui Dosoftei este și aceea că el aruncă o nouă lumină nu numai asupra urmașilor ci și asupra predecesorilor săi. Reanalizînd în acest context „poezia română veche” (versurile la stemă, Udriște Năsturel, cîntecul apocrif al lui Ștefan cel Mare etc.), vom constata o sensibilă deplasare a accentului de pe **voiein pe poein**, adică de la versificația sporadică la practica poeziei într-un univers autonom bine constituit. (Dosoftei împarte acest pionierat cu Miron Costin).

Sincronia lui Dosoftei poate fi judecată, paradoxal, din perspectiva așa-zisei „literaturi mici”, de semnificație parasau, chiar, după unii, sub-sistemice. Ne gîndim atît la cînte-

lizat”, în vigoare și azi, extras din monumentală transpunere realizată (în 1944) de Gala Galaction și Vasile Radu. Analiza va scoate la iveală însăși apariția **conștiinței auctoriale** în poezia autohtonă! Pentru prima oară, un autor (cel dintîi poet format, în opinia noastră) își pune în mod conștient problema textului poetic ca atare. Asta nu înseamnă simpla transpunere versificată a unui pasaj sau preluarea tale quale a acestui tip de transcripție (de la intermediarul polon), ci impunerea unui tip în sine, cel **imnic**, de structurare a textului poetic. Este cunoscută practica lui Dosoftei: el adaugă la și suprimă din pasajul biblic la tot pasul. Dar nu haotic, dintr-o simplă fantezie de moment. El urmărește validarea unei structuri și modificările vizează tocmai accentuarea **specificității** ei. În psalmul citat, el amplifică pasajul introductiv în scopul unei mai clare conturări a orizontului de așteptare. „Subiectul narator” primește noi determinări („Inemă amară”), iar ideea crește constant din concatenări logice („Jilind de țara domnului”, „acolo / ... / la voroavă ce ne strînsăm”, „și / ... / pentru țară”, „cu lacrimi herbinte”, „în acea streinătate”). În legătură cu acest prim pasaj, se cuvine făcută remarcă autohtonizării unui termen, operație întreprinsă chiar sfidînd logica elementară a unei reprezentări (compară „în sălcii, pe malurile lor, am spinzurat harpele noas-

Apare în plus acest expresiv „jilindu-mi scîrba”, iar **incipi-tul** „de te-ăș uita” devine leit-motiv, fiind reluat și încă într-o formă augmentată. Insistînd asupra ingratitudinii posibile în fața sacralului: „de te-ăș mai putea uita-te”. O altă completare ține tot de afirmarea conștiinței auctoriale. Față de textul galactionesc („uitată să fie dreapta mea!”), Dosoftei introduce, oarecum orgolios prin accentuarea specificității modalității imnice, o completare esențială ce modifică, practic, semantica enunțului. (În acest sens, varianta din 1944 devine, în planul atemporal al literaturii, un punct de referință inversă, „Modernii”, precursori ai clasicii!). Iată cum sună aceeași idee în varianta de la 1673: „Și dreapta mea să uite [deci, nu să fie uitată!] / A schimba vîers în lăute”. Orgoliul auctorial al cîntărețului nu ezită să aducă în prim-plan, în chiar punctul de maxim patetism, menirea sa aedică („A schimba vîers în lăute”).

Și în pasajul final (de remarcat stratificarea ternară, care devine model instituționalizat prin normă implicită) contribuția lui Dosoftei sporește expresivitatea sintagmatică. „Stricați-l pînă la temelii” din versiunea modernă devine „Răși-piți (i) ziduri nalte, / Deșertați de bunătate”. Adresarea către „fața vavilonească” crește în violența coloraturii, autorul clasic făcînd apel la o viziune de tip apocaliptic:

CE MAI SCRIB REVISTELE?

„Familia” — porți deschise...

Revista „Familia” apare, începînd cu nr. 2 din februarie 1988, într-o nouă formulă grafică. Ceea ce înseamnă mai mult spațiu tipografic acordat culturii, literaturii în primul rînd. Fondată acum mai bine de un secol de Iosif Vulcan, revista „Familia” din Oradea se leagă strîns de un moment crucial al literaturii române — apariția poetului național. Generații întregi de oameni de cultură au citor, pînă acum, sute de numere ale revistei „Familia” încercînd, fiecare în felul său, să ducă mai departe nobila „misie” de promovare a culturii, literaturii și valorilor autentice. Ceea ce face, deocamdată în parte, și ediția din februarie curent a revistei. Spunem în parte deoarece încă nu se vede acea emulație creatoare în paginile ei, acel generos îndemn, dintotdeauna al celor care au făcut reviste și fac reviste. Loc mult acordat comentariului și foarte puțin creației originale. Puține semne ale tinereții creatoare. Or, „Familia” tocmai prin asta a intrat în istoria literară. Noua formulă grafică ce exprimă generozitate ar trebui, cred, să aducă cu ea și un conținut mai dens, mai

dinamic, mai apropiat de creația literar-artistică. Fără indoială, numerele viitoare vor da, poate, expresie acestui deziderat al celor care iubim și prețuim atît de mult „Familia”. De altfel și în acest număr citim cu interes extînsul studiu „Hermenetică și literatură” de Gheorghe Grigurcu, fragmentul de roman cinematografic „Dreptatea” de Titus Popovici, „Poșta redacției” (rubrică nouă!) de Ana Blandiana, eseu lui Stelian Vasilescu „Soarele pentru toți românii de la București răsare”. (E. M.)

„Analele Brăilei”

Acesta este titlul suplimentului editat de ziarul „Înainte” din Brăila. Ultimul număr apărut (decembrie 1987) oferă o nuanțată imagine a județului dunărean, a complexei sale vieți economice și culturale. Spicuum cîteva generice: „Istorie vie — Istorie cutezătoare”, „Patria la puterea anului 1987”, „Noul, ofensiva prezentului pentru viitor”. „Programele prioritare realizate la cota marilor exigențe”. Pe de o parte, locuri și fapte ale oamenilor sint prinse în „obiectivul” unor incitante reportaje. Se scrie cu pasiune despre perena prezență a Fluviului, despre noile obiective industriale, despre agricultura din Insula Mare a Brăilei. Pe de

altă parte, este revelată efervescența activităților creatoare în devenirea spiritualității noastre contemporane, activități care au drept generos cadru de exprimare Festivalul național „Cîntarea României”. Paginile dedicate literaturii cuprind, spre exemplu, o relatare succintă a desfășurării celor patru ediții din „Zilele Panait Istrati”, un scurt interviu cu Alexandru Bălaci și un altul, amplu, cu Fănuș Neagu, documente literare, proză și poezie. (G.R.)

Tradiția culturală

În *Astra* nr. 3 este pe larg consemnată, printr-un grupaj de substanțiale articole, împlinirea a 150 de ani de la apariția publicației „Gazeta de Transilvania”. Ion Itu afirmă, în intervenția sa, că aniversarea în cauză este „un act recapitulativ pentru conștiința românească”. Ștefan Petraru prezintă secvențe din istoria gazetei, momente dramatice în care s-a făcut simțită nemilos „prigoana stăpînirii străine”. Tot Ștefan Petraru a alcătuit un documentat „Memorial cronologic jubiliar”, în a cărui deschidere se subliniază: „...gazeta de la Brașov a adus o contribuție esențială la pregătirea generației de la 1848 și mai apoi la formarea generației care a înfăptuit Marea Unire de la 1 Decembrie 1918”. Avîndu-l ca prim redactor-responsabil pe George Barițiu, „Gazeta...” a militat, de-a lungul anilor de opresiune națională în acea zonă, pentru

emanciparea economică și culturală a românilor transilvăneni. Inițiativa publicistică de astăzi a *Astrei* demonstrează preocuparea laudabilă de a pune într-o necesară lumină episoade care au constituit, în ani, tradiția noastră culturală. În acest sens, sint de semnalat și alte materiale care țîn de istorie și istoria literară: „Ghiță Popp — Octavian Goga, corespondență inedită”, prezentare de Dan Brudașcu, și „Caragiale și ASTRA” (a doua parte a unui serial care va continua), de același Ștefan Petraru. Ca pentru a echilibra balanța „tematică”, numărul 3 al revistei găzduiește în paginile sale multe esuri și cronici literare care analizează fenomenul literar contemporan. Menționăm: complexul portret intelectual făcut lui Adrian Marino de către Adrian Dinu Rachero, Argentina Fîruță și A. I. Brumaru (în dezbaterile despre — și nu numai — „Hermenetică ideii de literatură”); grupajul de opinii critice despre poezia lui Marin Sorescu; eseu, în serial, „Creșterea limbii românești”, de Miruna Runcan; cel al lui Costin Tuchilă, „Epica privirii” (despre Gabriela Adamșteanu); cronică lui Ion Bogdan Lefter la volumul V din „Opere” de Eugen Lovinescu; „Secvențele critice”, descori incisive, semnate de Radu Săplăcan. Priza la „actualitatea literară” se dovedește a fi și ea necesară pentru constituirea unei viitoare tradiții. N. B. — La rubrica *Nota Bene*, Astrolog consideră că volumul de debu-

turi în poezie „Alpha '87”, apărut la Ed. Dacia, a fost cu *parti-pris* „descalificat” de N. Manolescu. O posibilă cauză — faptul că în cartea respectivă „...prea s-au adunat doar ardeleni”. Nu credem să aibă cineva ceva cu ardelenii. Poate doar cu subțirimea talentului, de care dau dovadă, de la caz la caz, și muntenii, moldovenii, dobrogenii... De altfel, tot în *Astra* nr. 3, în cadrul amintitelor „Secvențe critice”, Radu Săplăcan — nemulțumit, în general, de calitatea debuturilor literare din 1987 — opinază că din cele 19 propuneri ale „Alphi '87” doar două îndreptățesc speranța de evoluție (G.R.)

Acum, să privim

„Lucaefărul” din 12 martie a.c. publică o profundă proză semnată de Fănuș Neagu. O „fantezie de primăvară” — proza se intitulează chiar așa — ce pune din nou în evidență talentul de excepție al acestui prozator. Și, totodată, o lecție de proză, una din multele lecții, de artă scriitoricească pe care le dă Fănuș Neagu, minutor de performanță al minunatelor subtilități și înțelesuri ale limbii noastre. Omenească în toate datele sale, proza lui Fănuș ne îndeamnă, acum, în martie buimăcit de muguri, păsări și seve, să înțelegem anotimpul și să ni-l apropiem cu sufletul bogat. Fănuș Neagu, în arta sa de primăvară, exemplar!

Stoluri albe la Sydney

Cît am stat la Sydney, Australia, cred că am parcurs zilnic cîțiva zeci de kilometri pe jos sau cu mașina.

Intr-o zi, am pornit-o prin grădina botanică către Operă. Grădina — este un parc imens cu alei țiate printre arbori, arbuști și vegetație exotice. Este destul de tinăru judecînd după grosimea și înălțimea arborilor, dar este un loc liniștit și pitoresc, la numai cîțiva pași de inima orașului.

Centrul Sydneyului — City — este o aglomerație de clădiri uriașe, înfipie sfidător în calea soarelui. Cele două străzi din centru: Pitt-Street și Georges-Street — au alura unor chei montane, care se strecoară printre munții de beton și sticlă.

Străzile sînt legate prin pasarele suspendate, în așa fel încît intră într-un magazin dintr-o stradă te trezești în final în alt magazin pe o altă stradă.

Clădirile din City au peste 30 de nivele și sînt fie bănci, fie supermagazine sau sedii de corporații.

Toate străzile se răs-pîndesc în stea spre cele patru puncte cardinale ale orașului, care se întinde pe aproape 200 km². Te poți rătăci ușor și cred că există locuitori ai Sydneyului care nu cunosc în detaliu

fiecare parte a megapolisului. Noroc cu marele Harbour Bridge, pod care este un punct de referință pentru fiecare localnic și nu numai.

Orașul nu are organizată o rețea importantă de transport în comun, fiindcă fiecare cetățean își folosește propria mașină, fără de

într-o zi arzînd un supermarket, pe care după trei zile încă îl mai stingeau pompierii.

Lucrul cel mai impresionant al orașului îl constituie fîntinile arteziene, cu toată criza de apă, care amenință permanent.

Sînt zeci de variante de căderi de apă, iar seara fîntinile — lumi-

în stîncă sînt toate autostrăzi, tunele etc., pe stîncă sînt animate clădirile uriașe, pe piloni este agățat trenul electric.

Străzile Sydneyului sînt „fluvii” de mașini în luptă cu pietonii și cu stopurile. Uneori „coada” mașinilor opri-te la stop depășește un kilometru.

La Sydney trebuie să vezi neapărat Opera. Este un simbol al celei mai îndrăznețe arhitecturi moderne, înegalat prin îndrăzneala construcției și imaginația arhitecților.

Am întrebat mai mulți cetățeni cu ce pot asemăna construcția! Unii o consideră un nufăr uriaș, alții o corabie cu vele în vînt, alții o îngrînădire de scoici uriașe, alții...

Imaginea unică a întregului ansamblu arhitectural o dă însă alăturarea fericită a Operei de marele pod care, parcă, o îmbrățișează uimit cu arcul său, păstrînd-o ca pe o perlă imensă.

Ambianța în care se află plasată Opera este unică prin jocul superb de albastru al apelor, verdele grădinii botanice, arcuirea podului, fundalul inegal al zgirilor din City și lăunecarea de stoluri albe a yachturilor.

ROMEO SANDULESCU

care viața în păienjenitul orașului ar fi aproape imposibilă.

Linile de autobuze supraetajate și chiar trenul aerian circulă mai mult goale. Este o problemă complicată să găsești undeva loc de parcaj pentru automobile.

Cred că nu am auzit și văzut în viața mea mai multe mașini de pompieri ca aici. Probabil că în fiecare minut, undeva arde ceva. Trecerea mașinilor roșii este un infern anunțat prin sirene, ca la bombardament. Am văzut

nate feeric, încîntă și odihnesc privirea.

Există și cartiere vechi în oraș. Aici ve-ri de marele pod care, parcă, o îmbrățișează uimit cu arcul său, păstrînd-o ca pe o perlă imensă.

Lingă portul de măr-furi, cîteva străzi păstrează aerul arhitecturii coloniștilor englezi. Sînt scunde, numai cu un etaj, cu verande discrete, transportate în fontă, cu geamuri as-nice după jaluzele imobile.

Sydneyul este așezat pe stîncă. Stratul de pămînt nu este mai mare de o jumătate de metru.

TABELA de MARCAJ

Stelei, cu felicitări!

N-aș vrea să cădem cu Real Madrid înainte de finală! Nici cu P.S.V. Eindhoven. Cu Benfica, mai treacă-meargă și, parcă, ea ar fi la rînd, acum, cînd ne-am convins că scotienii nu prea făceau obiectul semifinalelor C.C.E. Numai ce i-a luat Lăcătuș la mingi scamatorite și s-a făcut de 1-0 pentru noi, după patru minute de fotbal jucat la viteza lui Ben Johnson. Restul a fost umplutură, să treacă timpul regulamentar pentru retur, dar o umplutură, în care s-au amestecat și elvețianul Galler și boxerii lui Souness, care, dacă n-au adunat goluri destule, au strîns cartonașe să le-ajungă și la anu'. Ne-au bătut cu doi la unu din două gafe de-ale noastre, făcute una de Stîngaci (nume predestinat!) și alta de Belodedici, al cărui nume prinde să se schimbe în Belededici. N-aș vrea să spun că Fănuș Neagu avea dreptate cînd spunea de Miodrag că a ajuns să se creadă Bumbescu, da' lucrurile par pe zi ce trece cam așa și-mi pare rău că îl mai bun prieten al lui Balint începe să semene cu el și-n joc! Da' să lăsăm deoparte treaba asta, acum, cînd ne-am văzut calificații și să urmărim steliștilor noroc pe mai departe. Sîntem în semifinale și asta contează cel mai mult. Deocamdată. Restul e întoarcerea la campionat, unde a început să-mi fie frică pentru Sportul studentesc. Nu-i deloc a bumă chel-făneala luată la Suceava și urmată, nu mă indoiesc, de un meci pierdut acasă, cu Dinamo. Peste Regie se așterne spectrul retrogradării și chiar dacă n-o să fie cazul, simplul fapt că-n curtea unde s-a frînt de mijloc ditamai Bronzhyeren vine vorba de retrogradare nu-mi miroase-a bine. Aud că jucătorii-antrenori nu se mai înțeleg cu jucătorii-jucători și, sincer să fiu, mă doare. Cum însă toate-s trecătoare, mă-ntorc și prevestesc Regiei zile mai însorite în etapele care se duc spre vară. Ce-ar mai fi de spus, mai important, e că se prăvălește Poli Timișoara, care-a luat o castană de la Corvinul regăsit sub Ardeleanu. Ardeleanu am spus? Adică fostul de la Sportul studentesc? Chiar el, în persoană, pus să arate studențimii că, profesor fiind, mai are cîte ceva de spus și demonstrat. Și ar mai fi Craiova profesorului Constantin, care urcă și ea către cupele europene unde ar fi și păcat să nu fie. Și despre altele vom mai vorbi, că azi e simbătă cu etapă, iar luni tricolorii se duc în Irlanda, pentru un amical...

HORIA ALEXANDRESCU

Redescoperirea muzeelor

PORTRET DE COPIL, ulei pe carton, realizat de N. N. Tonitza în 1926. Dimensiuni: 0,355 x 0,245. Tabloul se găsește la Muzeul colecțiilor de artă, Colectia Zambaccian, București.

Anul 1926 este, se poate spune, anul de apogeu al creației „luchianiste” a lui Nicolae Tonitza. Este un an fast pentru pictor: prima expoziție a „Grupului celor patru” (Tonitza, Șt. Dimitrescu, Fr. Sirato, O. Han), participare la expoziții și saloane de pictură, apariția în „Universul literar” a inițiativa sa, a unui „număr Luchian”. Vara 1926 îl găsește pe Tonitza pictînd în regiunea Năsăudului.

Dintre portretele dedicate copiilor, acesta are subiectul „cel mai linăru”, „cel mai copil din-tre toți copiii” pe care i-a pictat Tonitza. Simplitatea liniilor, cromatismul ușor, ca o respirație, ca un somn de copil, pensulația ce dă expresie unui suflet aflat în perimetrul candorii, întilnite în toate portretele de copii, capătă aici semnificații adînc umane, conturînd, astfel, o pregnantă sugestie a unui în-

ceput al vieții. Un început de totdeauna al vieții. Un „cocon” ce te face, privindu-l, să te luminezi pe dinăuntru și să uiți de tot și toate în afară de lumea de vis și neuitare a copilăriei. Și-n acest univers, tutelarii sînt ochii, ca-n toată pictura lui Tonitza. De observat faptul că în pictura lui Tonitza copiii sînt singurii care privesc undeva, în fată. Adulții au, de obicei, privirea plecată, concentrată spre ei înșiși. În schimb, acest copil, „mezinul” lui Tonitza, are ochii cei mai mari și cei mai deschiși spre lume.

E. M.

CIND MĂ TREZESC

BARNSTONE: În Cincinnati, cînd un admirator v-a urât să trăiești o mie de ani, dumneavoastră i-ați răspuns: „Imi aștept cu nerăbdare moartea”. Ce-ați vrut să spuneți cu asta?

BORGES: Am vrut să spun că, atunci cînd sînt nefericit — și asta ni se întimplă tuturor destul de des — mă consolez cu gîndul că în cîțiva ani, sau poate în cîteva zile, voi fi mort și toate acestea nu vor mai avea nici o importanță. Aștept cu nerăbdare să fiu șters de pe listă. Dar, dacă m-aș gîndi că moartea mea nu e decît o iluzie, că după aceea aș continua să exist, atunci aș fi foarte, foarte nefericit. Căci — cu adevărat — sînt plictisit și obosit de mine însumi. Bineînțeles, dacă aș continua să trăiesc și nu mi-aș aminti că am fost vreodată Borges, faptul acesta nu ar avea nici o importanță pentru mine; înainte de a mă naște, aș fi putut să fiu sute de alți oameni, însă acest lucru nu m-ar îngrijora din moment ce i-aș fi uitat. Cînd mă gîndesc la mortalitate, la moarte, mă gîndesc la aceste lucruri într-un mod optimist, plin de răbdare. Aș putea spune că sînt lacom de moarte, că aș vrea să nu mă mai trezesc în fiecare dimineață descoperînd: „Iată-mă, trebuie să mă reîntorc la Borges”.

Există un cuvînt în spaniolă, bănuiesc că-l cunoașteți. Mă întreb dacă se mai folosește încă. În loc să spui „a se trezi”, spui **recordarse**, adică „a-ți aminti de tine”. Mama mea obișnuia să spună: **Que me recuerde a las ocho**, „vreau să-mi amintesc de mine la ora opt”. În fiecare dimineață am acest sentiment, deoarece sînt mai mult sau mai puțin inexistent. Cînd mă trezesc, de fiecare dată mi se pare că am fost trădat. Ei bine, iată-mă. Iată același joc vechi și stupid care continuă. Trebuie să fiu cineva. Trebuie să fiu exact acel cineva. Am anumite obligații. Una dintre obligații este să trăiesc ziua pînă la capăt. După care văd toată rutina din fața mea și — natural — toate lucrurile mă obosesc. Bineînțeles, cînd ești tînăr nu simți așa ceva. Simți: ei bine, sînt fericit că m-am întors în lumea asta minunată. Dar eu nu cred să fi simțit vreodată asta. Nici chiar în tine-

rețe. În special în tinerețe. Acum m-am resemnat. Acum mă trezesc și spun: Trebuie să înfrunt încă o zi. Las lucrurile așa cum sînt. Presupun că ceilalți oameni simt altfel decît mine pentru că mulți dintre ei se gîndesc la nemurire ca la un fel de fericire, poate pentru că nu-și dau seama.

BARNSTONE: Nu-și dau seama de ce anume?

BORGES: De faptul că, dacă ai continua la nesfîrșit, ar fi — hai să spunem — îngrozitor. [...]

BARNSTONE: Vă pasă de succesul dumneavoastră literar? Doriți faimă?

BORGES: Nu. Nu! Aceste lucruri sînt inexistente. În același timp, dacă am aceste lucruri — și cred că le am — simt că ar trebui să fiu recunoscător.

BORGES DESPRE BORGES

Marturiile unui mari conștiință

Vreau să spun că, dacă oamenii mă iau în serios, ei bine cred că greșesc. Însă eu treble să fiu de mulțumesc.

BARNSTONE: Trăiești pentru următoarea poezie, povestire sau eseu sau conversație?

BORGES: Da.
BARNSTONE: Mi se pare că sînteți un om norocos că aveți aceste nesfîrșite obsesii de a crea și de a pune pe hîrtie ceea ce creați. Știți de ce ați avut destul de a fi scriitor? Acest destin sau această obsesie?!

BORGES: Singurul lucru pe care-l știu este că am nevoie de aceste obsesii. Dacă nu le-aș avea, de ce aș continua să trăiesc? Bineînțeles că nu m-aș sinucide. Dar existența mea ar fi total nejustificată. Asta nu înseamnă că am o părere foarte bună despre ceea ce scriu. Vreau să spun că **trebuie** să scriu. Dacă nu scriu ceva și continui să fiu obsedat de acel lucru, pînă la urmă tot trebuie să-l pun pe hîrtie ca să scap de el. [...]

BARNSTONE: Cînd eram student, mi-am petrecut un an din viață căutînd centrul conștiinței. Nu l-am găsit niciodată.

sud de Buenos Aires. Cînd aveam de făcut o călătorie de jumătate de oră fără să am o carte la mine, mă simteam foarte nefericit. Dar acum pot să petrec ore în șir fără cărți, pentru că nu le mai citesc. Așa că nu mă mai gîndesc la singurătate ca fiind neapărat nefericit. Sau, de exemplu, dacă am un acces de insomnie, nu-mi pasă pentru că, oricum, timpul se scurge. Este ca o pantă lină, nu-i așa? [...]

BARNSTONE: Totuși vă place foarte mult să fiți cu ceilalți.

BORGES: Desigur, eu trăiesc din amintiri. Și presupun că un poet trebuie să trăiască din amintiri pentru că, pînă la urmă, ce este imaginația? Imaginația, după părerea mea, este făcută din amintiri și din uitare. Este un fel de amestec al celor două lucruri.

BARNSTONE: Vă descurcați eu timpul?

BORGES: Da. Oricine orbește primește un fel de recompensă: un alt simț al timpului. Timpul nu mai trebuie să fie umplut mereu cu ceva. Nu. Știi că trebuie doar să trăiești, să lași timpul să te trăiască. Asta îți dă un anume confort. Cred că este un mare confort,

Gheorghe Bulgăr

INTERFERENȚE LITERARE

Tradiția mai veche și fertilă a relațiilor noastre culturale cu alte țări continuă să se îmbogățească cu unele manifestări originale, mai ales în sfera literară concretizată în publicarea unor volume de studii și articole, comunicări prezentate la congrese și simpozioane internaționale. E grăitor faptul că sub steaua Poetului național s-a vorbit și se vorbește adesea despre specificul culturii și limbii române, despre originalitatea acestei culturi romanice cu infuzii pertinente de cultură orientală-balcanică, într-o sinteză profundă, seculară, care a potențat resursele și dinamica internă a spiritualității noastre.

În nici o operă literară nu s-au cristallizat mai limpede și mai expresiv notele definitorii ale culturii și limbii naționale ca în creația lui Eminescu, formula lui Arghezi fiind definitorie: „Fiind foarte român, Eminescu e un poet universal”, — ceea ce s-a putut verifica tocmai la întrunirile culturale internaționale, la care am fost mai demult: Simpozionul Eminescu de la Veneția, organizat în septembrie 1964 de prof. Rosa Del Conte (Roma), sau *Eminescu după Eminescu* de la Paris-Sorbona, condus de prof. Alain Guillemlou în 1975, ale cărui comunicări au fost publicate într-un volum în Colecția Eminesciana, cu același titlu de mai sus (prin îngrijirea lui Dim. Păcurariu, în 1978), după cum și Rosa Del Conte a publicat un volum *Eminescu*, după simpozionul de la Veneția. Mai recent alte reuniuni literare s-au ocupat, de asemenea, de opera Poetului: *Eminescu, luceafărul poeziei românești*, simpozionul de la Universitatea din Michigan, S.U.A., după care s-a publicat, prin grija Departamentului de limbi romanice, un volum

de comunicări, traduceri și bibliografie selectivă, privitoare la opera eminesciană. Cităm aici contribuțiile eruditului dr. Antonie Plămădeală, ale Normei Goldman, Radu Florescu, Angela Caracaș, George Alexe, Dona Roșu; traduceri semnate de K. Natanson, Sabina Shileru, Mihaela Bartol, Victoria Prodan Swain, Tatiana Jitianu, David Strong, Gabriela Rusu, în chineză de Wu Edward Ming-Shing. Bibliografia e cu totul sumară. Un volum instructiv însă pentru universitățile americane.

Legăturile culturale, în speță istorice și literare, cu Italia sînt mai vechi, — primele lectorate de cultură și limbă română au fost înființate în nordul Peninsulei în anii '60 ai secolului trecut. După Veneția, la două decenii distanță, recent a avut loc Simpozionul „Momentul Eminescu, aspecte și probleme în receptarea operei literare”, la care au prezentat comunicări: Adrian Marino, Ion Dodu Bălan, Georges Barthouil, Marin Sorescu, Fl. Firan, Eugen Todoran, A. Roman, Valeriu Râpeanu, G.I. Tohăneanu, Bruno Mazzoni, Marin Mincu, Sabina Teiuș, D. Nica, Paul Cornea, G. Vannese, Luisa Valmarin, Armando Gnisci. Aceste comunicări interesante, unele aducînd puncte de vedere noi și relatări inedite, au apărut în volumul cu același titlu, la Editura Eminescu-București, sub îngrijirea lui Valeriu Râpeanu și Luisa Valmarin (Roma) și constituie, împreună cu volumul prezentat mai sus, un semnal, o deschidere pentru pregătirea sărbătoririi Centenarului morții Poetului în anul viitor. Din opera sa poetică a apărut recent o mică antologie de traduceri din poeziile lirice, scurte, în special, traduceri făcute de Jean Louis Corriol (Lyon),

intr-o ediție bilingvă (Cartea Românească, 1987, 142 pag.) cu prefață critică, în franceză, care spune că Eminescu e prezent în cultura franceză, în cel mai bun caz, printr-o notiță biografică schematică, răstăcită într-un dicționar, — ceea ce e eronat evident, pentru că există numeroase traduceri și există o teză de doctorat la Sorbona, a lui Alain Guillemlou, *La genèse intérieure des Poésies d'Eminescu* (tradusă și la noi, în colecția Eminesciana-Iași, 1977), necunoscută universitarului traducător, din păcate. Traducerile de față sînt modeste și aproximative. Dar, orice act de difuzare a literaturii noastre peste hotare a un fapt pozitiv în sine și efortul lui Corriol trebuie prețuit astfel...

Cum se cuvine menționată ca o contribuție originală și documentată, teza de doctorat de stat a prof. Ecaterina Cleynen-Serghiev susținută la Universitatea din Lyon despre relațiile culturale franco-române în perioada interbelică (trei volume, aproape o mie de pagini), cu evocarea altor interferențe culturale, a atîtor prezențe românești în Franța și a permanențelor literare franceze în cultura noastră, aceste relații fertile stimulînd mișcarea de idei aici, ca și în toată Europa, iar cultura și limba noastră putînd asimila valori originale, propulsive pentru creația originală, cu pecetea comuă a romanității, aici la Dunăre, ca și pe malurile Senei, la Paris... Autoarea a analizat și valoarea operei scriitorilor porniți de la noi pentru a da literaturii, culturii franceze o strălucire sporită: Brâncuși, Enescu, Eliade, Pius Servien, Cioran, Ionescu, ca să nu mai vorbim de Panait Istrati, de Elena Văcărescu ș.a. care au innobilat ambele culturi prin creația lor. Sinteza cuprinzătoare a au-

toarei este instructivă și așteptăm cu interes apariția cărții sale și la noi.

A apărut însă volumul omagial pentru acad. Werner Bahner de la Berlin, autorul unor lucrări importante consacrate limbii și culturii noastre, eminent romanist și cercetător al dezvoltării istorice a limbii române literare, volum la care colaborează, ca măturle a stimei noastre pentru eruditul lingvist de la Berlin, regretatul Boris Cazacu, Tatiana Slama-Cazacu și subsemnatul (Ipostaze și confruntări pe aria romanității). Cartea sa despre *Conștiința lingvistică și istorică de la Școala Ardeleană la Junimea* ar merita să fie tradusă, pentru că aduce o perspectivă nouă asupra unui secol de modernizare a culturii și limbii noastre literare, în conexiune cu mișcarea iluministă europeană. De altfel, repetatele simpozioane comune ale filologilor români și germani, la Berlin, București și Leipzig, au sporit cantitativ și calitativ valoarea investigațiilor menite cunoașterii și difuzării limbii și culturii noastre în lume. Eminentul filolog și literat omagiat în acest volum a publicat acum cîteva ani o carte despre Iluminismul ca fenomen european (Leipzig, Reklam, 1985), în care pe lângă capitolul consacrat mișcării iluministe în România (p. 87-83), autorul se ocupă pe larg de opera lui Cantemir în zeci de pagini care încheie volumul. Sinteza lui asupra lui Cantemir și a epocii sale mi se pare cu deosebire instructivă.

Iată cîteva recente prezențe românești în lume, dinamica acestor convergențe culturale servind colaborarea internațională.

LIRICĂ POLONEZĂ

Julian Przybos

La mai mult ca viitorul

Iși dorea chiar o asemenea glorie,
Iși dorea numai o asemenea glorie,
Care să nu mai facă necesară

prezența fizică.
Dorea să aibă gloria postumă în timpul
vieții.

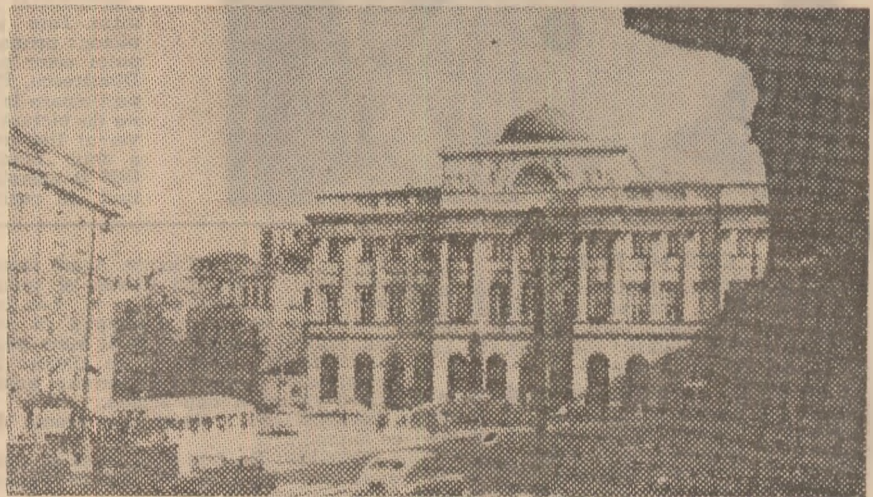
Tadeusz Sliwiak

Atelier literar

cînd am scos fila din mașină
s-a dovedit a fi un goblen viu
din al cărui adînc
un om cu barbă roșcată

îmi făcea semn
să trec în barca lui

Traducere din limba polonă de
VALERIU BUTULESCU

Vedere din Varșovia

LIRICĂ BELGIANĂ

Maurice Carême pentru tineri

În 1987 a apărut cel dintîi volum de scrieri postume ale lui Maurice Carême, cel mai popular scriitor belgian, cunoscut mai ales pentru prospețimea poeziilor sale pentru copii. Volumul *Défier le destin* (A desfiide destinul) apărut la Bruxelles prin grija Jeaninei Burny, cu desene de Paul Delvaux, păstrează aceleași linii ale simplității esențiale care-l fac pe Maurice Carême un maestru al purității verbului. Prezentăm tinerilor cititori cîteva din poemele publicate în acest volum pentru prima oară.

Sufletul pur

El se mulțumea s-apară
Fericit fără să pară.
Și, rizind de „mari”, de prinți,
Trăia ca un coate-goale
Ocolind cei gravi din cale,
Glorii ocolind și-arginți.
Cu ce drag, e-adevărat,
L-ar fi-nchis toți, ferecat!

Dar ce om cu suflet pur
Nu străbate orice mur?

Lanțurile

Nu-mi plac lanțurile,
Nici cele puse
La gîtul ciinilor,

Repeta el.
Dar, cum se lăuda că el
E liber mai presus de toate,

Soarele traversînd
Grilajul ferecînd
Sălbateca lui grădină cu flori,

I-a strîns numaidecît,
leșînd dintr-un nor,
Lanțul propriei umbre la gît.

Scriitorul

Mai bine ca voi știu, spunea,
Că tragică-i viața,
Că toate cite le scriu
Nu-s nici mai drepte, nici mai utile
Decît munca unei furnici în pustiu.
Știu, bucuria mea nu-i de-șteles.
Dar nu am vreo vină
Dacă rostul universului nu-mi pare a fi
cu-ncliturile sale de griji
aici, jos, decît spre a inunda de lumină.

Că se naște o alee...

Că se naște o alee
de statui, numai cînd trece
dezbrăcată o femeie:
la-nțelepți fiori dă, rece.

Dar că un război uriaș
poate dintr-un fleac să nască,

dintr-o cheie de oraș,
nici nu-i face să clipească.

Doamne! ce ieftinătate
pentru un om, într-adevăr,
și ce lupte pentru un măr,

ce nevoie de o lampă
tare, ca să ne arate
chiar pe pinza cea mai albă

un mic strop de bunătate!

Același fir de drum

Puțin îmi pasă unde-oi fi
— așa-i spunea — și unde-oi șede.
Nu sîntem oare în exil
printre acoperișuri, iederi?

Deschise geamuri fie-acum,
ori fie geamuri ferecate,
același verde fir de drum
cu pașii numărați voi bate.

Chiar de, precum o rîndunică
mi-ar fi îngăduit să zbor,
la ce mi-ar folosi aripe
ce altă țintă nici nu vor?

Traducere de GRETE TARTLER

